

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ЗАОЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ**

**«КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ»**

27 травня 2016 року

м. Львів

УДК 342(100) (063)
ББК 67.9 (4 Укр) 300
Т-338

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри конституційного та міжнародного права Навчально-наукового Інституту права та психології НУ «Львівська політехніка» (протокол № 13 від 17 травня 2016 року)

Редакційна колегія:

Ковальчук В. Б. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного та міжнародного права Навчально-наукового Інституту права та психології НУ «Львівська політехніка»;

Ковальчук О. Б. – кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, доцент кафедри конституційного та міжнародного права Навчально-наукового Інституту права та психології НУ «Львівська політехніка»;

Забокрицький І. І. – кандидат юридичних наук, асистент кафедри конституційного та міжнародного права Навчально-наукового Інституту права та психології НУ «Львівська політехніка»;

Кобрин В. С. – кандидат юридичних наук, асистент кафедри конституційного та міжнародного права Навчально-наукового Інституту права та психології НУ «Львівська політехніка».

Конституційний процес в Україні в контексті євроінтеграції : Матеріали учасників всеукраїнської науково-практичної заочної конференції студентів та молодих учених, м. Львів, 27 травня 2016 р. – Львів : ННПП НУ «Львівська політехніка», 2016. – 59 с.

У збірнику представлені тези доповідей учасників всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих учених «Конституційний процес в Україні в контексті євроінтеграції», яка була організована кафедрою конституційного та міжнародного права ННПП НУ «Львівська політехніка» та заочно проведена у м. Львові 27 травня 2016 року.

Для студентів, аспірантів, здобувачів, викладачів вищих навчальних закладів працівників органів публічної влади, а також усіх тих, хто цікавиться проблемами конституційного та конституційно-процесуального права.

Матеріали опубліковано в авторській редакції.

ЗМІСТ

Бєлоконь Ю. КОНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПИТАННЯ ТА ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ.....	5
Войтко Д. ПРОЦЕДУРА ВНЕСЕННЯ ЗМІН ТА ДОПОВНЕНЬ ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ.....	7
Демків С. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНОГО З ПРАВ ЛЮДИНИ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	10
Занько М. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІЙСЬКОВОГО ВИКОРИСТАННЯ КІБЕРПРОСТОРУ.....	15
Зіник О. ВІЛЬНИЙ РУХ КАПІТАЛУ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	17
Йосифович Н.-Л. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ.....	20
Ковбаснюк А. ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ.....	22
Луцик Г. ДЖЕРЕЛА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	26
Матат А. ОБОВ'ЯЗКИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ПЕРЕД ЛЮДИНОЮ (ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ).....	29
Наконечний А. ПОРЯДОК ЗАТВЕРДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ І КОНТРОЛЬ ЗА ЙОГО ВИКОНАННЯМ.....	33
Пєлєх Х. ВІДКЛИКАННЯ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА, ЯК ІНСТИТУТ ДЕМОКРАТІЇ ТА ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ	36
Прокопик М. ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ ЯК ОБОВ'ЯЗОК ГРОМАДЯН УКРАЇНИ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	39
Пшоняк В. ПРОПОРЦІЙНА ВИБОРЧА СИСТЕМА В УКРАЇНІ: ЗА І ПРОТИ.....	41
Сапій М. ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	45

Синюта Р.
ПРОБЛЕМИ НЕПРАВИЛЬНОГО ТЛУМАЧЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА
КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ.....52

Хороз Х.
ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ЯК ГАРАНТ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ І СВОБОД
ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА.....54

Чорній В.
ЛЮСТРАЦІЯ ЯК ПЕРШИЙ КРОК ПЕРЕБУДОВИ ДЕРЖАВИ.....56

КОНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПИТАННЯ ТА ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

Блоконь Ю.

студент ННПП НУ «Львівська політехніка»

Науковий керівник: **Забокрицький І.І.**,
к.ю.н., асистент кафедри конституційного та
міжнародного права ННПП
НУ «Львівська політехніка»

Не зважаючи на глобалізацію, що відбувається в сучасному світі, національні відмінності все одно зберігаються, люди не бажають асимілюватися в інші народи і хочуть зберегти особливості своєї національної культури, менталітету, соціального устрою, способу життя. Щорічно можна спостерігати багато міжнаціональних конфліктів, і що в Африці, що на Близькому Сході чи в Східній Європі ці конфлікти призводять до руйнувань, гуманітарної катастрофи та величезних потоків біженців. Тенденції розвитку людства такі, що є великі сумніви в швидкому припиненні міжнаціональних проблем та повноцінної реалізації прав усіх народів і етнічних груп, і тому національне питання не можливо не враховувати при прийнятті нормативно-правових актів.

У юридичній науці розрізняють не тільки індивідуальні права людини, але й так звані колективні, чи солідаристські права, притаманні соціальним спільнотам.

Особливе значення має регулювання національного питання в Конституції держави, оскільки основний закон повинен містити фундаментальні положення, на яких будується суспільство, серед яких особлива роль належить і національному питанню. В Конституції мають міститися установчі норми, які впливають на уся правову систему.

Україна прагне до побудови правової держави, і тому національно-етнічний чинник обов'язково враховується при правовому регулюванні. На конституційних положеннях ґрунтується і Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 р.[2].

На даний час є три види конституційного регулювання прав національних меншин в залежності від того, що є вказано в основному законі:

1. Конституції, в яких вказано рівність усіх громадян у правах та обов'язки, незалежно від їх національної приналежності та етнічного походження;

2. Конституції, що містять акцент на певних проблемах, пов'язаних з національною приналежністю та національним розвитком;

3. Конституції зі спеціальними розділами чи положеннями, де простежити намагання реалізувати права національних меншин[3].

Вже з преамбули видно, що конституційне регулювання прав національних меншин здійснюється по першому типу, оскільки Конституція прийнята від імені усього Українського народу – громадян України усіх національностей[1]. Цим стверджується одночасно і рівність громадян незалежно від їх етнічного походження, і їх приналежність до української політичної нації.

В статті 10 поряд з державним статусом української мови надані гарантії вільного розвитку, використання і захисту російської мови і мов національних меншин. Російська мова виділена окремо, оскільки поширена не лише серед етнічних росіян, що проживають в Україні, але й серед інших народів, а також є рідною для більш ніж 5 мільйонів українців[4].

В статті 11 Конституції сказано про консолідацію і розвиток у різних сферах як української нації, так і етнічної, релігійної, мовної та культурної самобутності корінних народів та національних меншин. В нормі робиться акцент на основних факторах, які формують ідентичність народів і дозволяють меншинам виокремити себе в певну групу в складі єдиної політичної нації.

Стаття 12 присвячена взаємодії і співпраці з українською діаспорою. Вказано, що держава дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, що проживають закордоном.

Загалом Конституція України містить засади для повноцінного розвитку поліетнічного суспільства, і конституційних норм достатньо для повноцінного розвитку національних меншин і їх різностороннього захисту. Конкретні проблеми, що виникають в той чи інший період, як захист кримських татар та інших народів після російської анексії Автономної Республіки Крим та Севастополя чи взаємодія з новими етнічними групами, що прибувають на

територію України як мігранти чи біженці, також вирішуються в межах конституційних норм, хоча й потребують регулювання додатковими законодавчими актами.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25.06.1992 р // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №36. – Ст. 529.
3. Колісник В. П. Національно-етнічний чинник в Конституції України / В. П. Колісник // Вісник Академії правових наук України. – Х. : Право, 1999. – № 3. – С. 13-25.
4. Колісник В. П. Про визначення поняття правового статусу національних меншин та його головних елементів / В. П. Колісник // Вісник Академії правових наук України. – Х. : Право, 2002. – № 2. – С. 28-35.

ПРОЦЕДУРА ВНЕСЕННЯ ЗМІН ТА ДОПОВНЕНЬ ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Войтко Д.

студент ННПП НУ «Львівська політехніка»
Науковий керівник: **Ковальчук О.Б.**,
к.ю.н., доцент, заслужений юрист України,
доцент кафедри конституційного та
міжнародного права ННПП
НУ «Львівська політехніка»

Конституція – Основний Закон України, значення якої важко переоцінити, оскільки саме в ній закріплені основні принципи, на яких ґрунтується все українське законодавство. І будь-які поправки до Конституції ведуть до неминучих змін інших чинних законів, а то й усього державного устрою.

З погляду можливості внесення цих доповнень і змін до конституцій у світовій практиці їх прийнято поділяти на дві групи: гнучкі та жорсткі. Гнучкі конституції змінюються і доповнюються у такий спосіб, як і звичайні закони. Кожний наступний закон, який містить конституційну норму, змінює або доповнює попередній, а прийняття його відбувається у тій послідовності, що й для попереднього. У такий спосіб змінюються і доповнюються всі некодифіковані конституції (Великобританії, Фінляндії та ін.)[1].

Процедури внесення змін до жорстких конституцій в різних країнах неоднакові, але можна виділити основні три етапи цієї процедури, які існують у всіх країнах: ініціатива та розроблення акту про внесення змін до основного закону; розгляд та прийняття законів про внесення змін до конституції; схвалення цих змін[2]. До розряду жорстких належать усі кодифіковані конституції (США, Французької Республіки, Японії), в тому числі, Конституція України.

Конституційна процедура передбачає загальний і спеціальний порядок внесення змін та доповнень. Перший обумовлює, що відповідний законопроект може бути поданий до Верховної Ради лише передбаченими Основним Законом держави суб'єктами: Президентом України або не менш як третиною народних депутатів від конституційного складу парламенту України. Далі за визначеною процедурою розгляду він ухвалюється сесійною залогом.

Спеціальний порядок передбачає внесення конституційних змін до окремих розділів Основного Закону, зокрема до розділів I «Загальні засади», III «Вибори. Референдум», XIII «Внесення змін до Конституції України». Відповідний законопроект подається до парламенту також Президентом України або народними депутатами, але їхня кількість повинна становити не менш як дві третини від конституційного складу Верховної Ради. Цей законопроект після позитивного висновку Конституційного Суду України приймається не менш ніж двома третинами від конституційного складу парламенту й затверджується як закон всеукраїнським референдумом, ініційованим Президентом України[3].

Затвердження всеукраїнським референдумом таких редакційно уточнюючих змін не виключає прийняття в майбутньому Верховною Радою змін до тих же положень відповідно до ст. 155 та ч. 2 ст. 158 Конституції України. Так само законопроект про внесення змін до інших розділів Конституції, окремо поданий до Верховної Ради, не повинен містити положень, які у зв'язку із системною єдністю норм Основного Закону зумовлюють необхідність внесення змін до розділів I, III і XIII Конституції. У разі виникнення необхідності одночасного комплексного внесення змін як до розділів Конституції України, зазначених у ст. 155, так і до розділів, зазначених у ч. 1 ст. 156 Основного Закону,

ініціатор подання таких змін подає до Верховної Ради одночасно два окремих законопроекти[4]. Подібною є процедура внесення змін до Конституції Польщі.

Референдуми, якими затверджуються зміни до конституцій, в світовій практиці прийнято поділяти на обов'язкові – рішення яких повинні бути виконані (Франція, Італія, Японія) та факультативні – рішення яких беруться до уваги, але не є обов'язковими до виконання.

Існують певні особливості процедури внесення змін та доповнень до Конституції України, які вважаються гарантіями її стабільності. Сюди можна віднести такі положення: Верховна Рада України протягом строку своїх повноважень не може двічі змінювати одні й ті ж самі положення; повторне подання законопроекту про внесення змін до розділів I, III і XIII Конституції України з одного й того самого питання можливе лише до Верховної Ради України наступного скликання; Конституція не може бути змінена, якщо ці зміни передбачають обмеження чи скасування прав і свобод людини і громадянина, якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України; внесення змін та доповнень до Основного Закону не можливе в умовах воєнного чи надзвичайного стану[5].

Таким чином, у самому Основному Законі, вказані положення, які захищають його від неправомірних та невідповідних для держави та її громадян змін. Однак, існують й певні проблеми у процедурі внесення змін і доповнень до Конституції України. Однією з них є те, що в багатьох випадках подібні зміни потенційно можуть виходити за межі чинних законів та зачіпати ту сферу, яка окреслюється як найвищий конституційний рівень[2].

Отже, на нашу думку, враховуючи світовий досвід та проблеми сьогодення, актуальним для України є, насамперед, питання уточнення процедури внесення змін та доповнень до Основного Закону України.

Список використаних джерел:

1. Горшенєва М. С., Закоморна К. О., Ріака В. О., та ін. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/pidrychnuku/konst-zar/501-gorshen.html>

2. Куненко І. С. Процедура внесення змін до Конституції: порівняльно-правовий аспект / І. С. Куненко // Держава і право. – № 47. – [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/32910/11-Kunenکو.pdf?sequence=1>
3. Рудик П. А. Правові вимоги до процедури до процедури внесення змін до Конституції України / П. А. Рудик // Віче. – 2014. – № 12. – [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/4235/>
4. Теліпко В. Е. Конституційне та конституційно-процесуальне право України : Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / В. Е. Теліпко. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 568 с.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua>

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНОГО З ПРАВ ЛЮДИНИ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Демків С.

студент ННПП НУ «Львівська політехніка»
Науковий керівник: **Забокрицький І.І.**,
к.ю.н., асистент кафедри конституційного та
міжнародного права ННПП
НУ «Львівська політехніка»

Розвиток інституту омбудсмена в державах Європи та світу розпочався після Другої світової війни. Причиною цього стало те, що держава почала активніше втручатися в суспільне життя громадян. Кількість конфліктів між державою і громадянами постійно збільшувалась, оскільки люди ставали все більше залежні від держави. Ці конфлікти вирішувались судами, та правосуддя мало негативні сторони: затяжний процес і висока ціна на судовий збір, тому це не влаштовувало громадян. Виникла потреба запровадити щось нове, та ефективно для захисту прав та інтересів громадян. Таким нововведенням став інститут омбудсмена. Поступово інститут омбудсмена розвинувся і з'явилися спеціальні омбудсмени, які захищають права та інтереси громадян в окремих сферах.

Омбудсман – це вища посадова особа, яку призначає, як правило, парламент, уповноважена Конституцією чи окремим законом здійснювати контроль за дотриманням прав і свобод людини і громадянина органами

державної влади, іноді органами місцевого самоврядування та їх посадовими і службовими особами[1].

У 2009 р. інституту омбудсмена виповнилося 200 років (перший парламентський омбудсмен був заснований у Швеції у 1809 р.). Поняття «омбудсмена» походить від середньовічного шведського слова «*ombud*», що означало силу або авторитет. У сучасні мові шведське «*ombud*» означає особу, яка є перекладачем або представником інших осіб.

Шведський риксдаг (парламент) прийняв у 1809 р. документ про правління. Цей конституційний акт було розроблено під впливом принципу поділу влади Ш. Монтеस्क'є і спрямована на врівноваження широких повноважень короля з повноваженнями парламенту. Король за цим покладався на спеціального парламентського комісара – омбудсмена, який був зобов'язаний стежити за додержанням законодавчих актів парламенту органами державної влади і місцевого самоврядування. Його було наділено повноваженням, пов'язаними із захистом прав громадян від свавілля адміністрації[3].

Світовій практиці відомі декілька моделей інституту уповноваженого з прав людини (омбудсмана), які розрізняються перш за все: місцем яке займає правозахисник у державно-правовій системі; способом призначення; підзвітністю тій чи іншій гілці влади; об'ємом повноважень та інше. У більшості країн світу, у яких діє інститут омбудсмана, кандидат на посаду омбудсмана призначається парламентом або однією з його палат. Виключення становлять Румунія, Франція, Великобританія, Нова Зеландія, деякі країни Африки. У Великобританії парламентський уповноважений призначається королевою, а у Франції Посередник призначається Радою міністрів згідно з законом про заснування посади Посередника 1973 року на 6 років[2].

Європейський омбудсман обирається парламентом на 5 років і покликаний розглядати скарги з приводу випадків поганого адміністрування в роботі установ та організацій Європейського співтовариства, за виключенням Європейського Суду. Подібні функції до Європейського омбудсмана виконує Верховний Комісар з прав людини існує в Організації Об'єднаних Націй[2].

У державах з федеративною формою устрою омбудсман може призначатися і на рівні окремих суб'єктів федерації. Наприклад, у Канаді є омбудсмани як на федеральному так і на провінційному рівні, в Австралії – на загально федеральному рівні й на рівні штатів. У ФРН Уповноважений Бундестагу по обороні входить у систему загальнофедеральних органів, у землях військових омбудсманів немає, але в окремих землях (Північний Рейн – Вестфалія, Гессен, Баден-Вюртемберг) є омбудсмани, які розглядають скарги на органи і посадових осіб цивільної адміністрації. В Австрії колегія народного правового захисту є загально-федеральною, але припускається створення аналогічних органів у землях. В окремих країнах існують навіть омбудсмани окремих міст. В Швейцарії у місті Цюріх призначається Уповноважений міста, в Ізраїлі є омбудсмани міст Єрусалим, Хайфи, Тель-Авіва, в Нідерландах – омбудсман міста Амстердам[5].

Світовий досвід наводить нам приклади діяльності як спеціальних так і місцевих омбудсменів. Так, 1974 р. законом про місцеве управління інститут омбудсмана запроваджений у Великобританії, а до цього у 1973р. були введені уповноважені в галузі охорони здоров'я на рівні Англії, Уельсу і Шотландії[4].

На початку 1979 р. в кожній префектурі Франції ввели посаду представника медіатора. У ряді федеративних держав омбудсменів спочатку вводили на рівні штатів, провінцій, регіонів, тобто омбудсменівська система будувалась знизу (Канада, Австралія). Італії і США досі продовжують експериментувати з регіональними та місцевими омбудсменами. В Австрії, навпаки, спочатку була створена федеральна колегія народного права захисту[6].

В Україні Уповноважений Верховної Ради з прав людини здійснює свою діяльність безпосередньо на підставі відомостей про порушення прав і свобод людини і громадянина, які отримує за зверненнями громадян України, іноземців, осіб без громадянства чи їх представників, за зверненнями народних депутатів України або за власною ініціативою. Омбудсман в Україні запобігає порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяє їх поновленню, сприяє приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі,

запобігає будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод, сприяє правовій інформованості населення та захисту конфіденційної інформації про особу[9].

В Україні спеціальне нормативне закріплення інститут Уповноваженого Верховної Ради з прав людини розпочалось 23 грудня 1997 р. коли Президент України підписав прийнятий Верховною Радою України Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини». Омбудсман, як прийнято іменувати в країнах Європи та світу посадову особу, уповноважену контролювати дотримання прав, свобод та інтересів фізичних осіб, представляє собою одну з ознак демократичної держави, адже саме ця особа покликана, згідно зі статтями 55, 101 Конституції України, забезпечувати додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного[7].

Варто зауважити, що хоча інститут омбудсмена в Україні діє вже 18 років звернення до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини на даний час не сприймається громадянами як дієвий механізм захисту своїх прав. Отже, можна констатувати той факт що цей інститут в нашій державі є недієвий, і не ефективним. Хоча варто зауважити що спроба України розвинути цей інститут була зроблена у жовтні 2014 року. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України ініціювало створення Ради бізнес-омбудсмена для покращення здійснення підприємницької діяльності.

Омбудсмен буде дієвий в нашій країні за таких умов: по-перше, це залежить від його інституціоналізації; по-друге, від суспільного сприйняття; по-третє, від особистості, що також дуже важливо. Як відомо, інститут бізнес-омбудсмена з'явився у США в якості посередника, в якому зацікавлені і якому довіряють дві сторони – держава і бізнес[8].

Якщо звернутись до досвіду інших країн, то ми бачимо, що бізнес-омбудсмени можуть захищати інтереси бізнесу за секторальним або регіональним принципом. Наприклад, у Великобританії є бізнес-омбудсмен з фінансових ринків. А у США та Росії діють уповноважені з захисту прав бізнесу у кожному регіоні країни. Доцільним є ввести і в Україні такі принципи, оскільки, яким би

ефективним не був бізнес-омбудсмен у Києві – без «точок опори» в регіонах йому буде складно працювати[8].

Отже, інституту омбудсмана є важливим елементом системи правового захисту прав і свобод особи, що гарантує рівність та справедливість у суспільстві, відновлює порушені права особи. Як політико-правовий інститут Уповноважений з прав людини є необхідною формою розвитку та зміцнення державності й демократії, оскільки слугує медіатором у відносинах між особою й державними органами, захищає права й свободи громадян від їх порушень з боку владних структур. Для більш ефективної роботи омбудсмана, було б доречно перейняти досвід інших країн світу, запровадження омбудсменів на регіональних рівнях, для підвищення рівня довіри населення та популяризації. Не мало важливим є робота ЗМІ з населенням для підвищення рівня обізнаності населення з даним інститутом.

Список використаних джерел:

1. Барчук В. Б. Діяльність уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у сфері забезпечення національної безпеки України: [монографія] / В. Б. Барчук. – К.: Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2009. – 153 с.
2. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: учебник / А. С. Автономов. – М. : Проспект, 2005. – 547 с.
3. Институт Омбудсмана как институт государственной правозащиты : российский и международный опыт : сб. ст. / под. ред. А. Ю. Сунгурова. – СПб. : Норма, 2007. – 222 с.
4. United Kingdom Parliament : Local government Act 1974 – access mode : www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/7/pdfs/ukpga_19740007_en.pdf
5. Хаманева Н. Ю. Уполномоченный по правам человека – защитник прав граждан / Н. Ю. Хаманева. – Институт государства и права РАН. – М., 1998. – 80 с.
6. Бойцова В. Правовой институт омбудсмана в системе взаимодействия государства и гражданского общества : автореф. – М., 1995 – 21 с.
7. Будздан Л. Д. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як представник в адміністративному процесі / Л. Д. Будздан. – Право і безпека. – 2011. – С. 147-151.
8. Федерація роботодавців України. В Україні може з'явитися бізнес-омбудсмен. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tk.ua/storage/news/golos_biznesa_2_ukr_sm.pdf
9. Костікова О. І. Інститут омбудсмана в механізмі правового захисту прав і свобод особи – світовий досвід. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=639%3A071013-19&catid=79%3A2-1013&Itemid=98&lang=ru

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІЙСЬКОВОГО ВИКОРИСТАННЯ КІБЕРПРОСТОРУ

Занько М.

студент ННПП НУ «Львівська політехніка»

Науковий керівник: **Забокрицький І.І.**,
к.ю.н., асистент кафедри конституційного та
міжнародного права ННПП
НУ «Львівська політехніка»

Стрімкий розвиток інтернету та комп'ютерних технологій в цілому протягом останніх років призвів до розширення сфери використання даних технологій, в тому числі і до використання з військовою метою.

Про рівень занепокоєності провідних геополітичних гравців даним питанням свідчать різноманітні дискусії (у т.ч. – на найвищому рівні), що пропонують визнати кібернапади «актом війни», кіберзброю прирівняти до зброї масового знищення, а також надати право відповідати на хакерську атаку звичайними видами озброєнь. Проблема додатково ускладнюється двома потужними чинниками: відсутністю у головних гравців єдиного погляду на кіберпростір і кібербезпеку в цілому, а також посилення загальносвітових дискусій навколо забезпечення авторських і суміжних прав у мережі Інтернет.

До останнього часу проблему кібербезпеки на міжнародному рівні було вирішено лише частково – у сфері протидії кіберзлочинності. Йдеться про прийняту Радою Європи у 2001 р. Конвенцію про кіберзлочинність. Водночас далеко не всі країни (з числа членів Ради Європи) ратифікували цей документ (у т.ч. принципову позицію з цього питання зайняла РФ). Крім того, Конвенція є регіональним документом, хоча до нього долучаються й інші країни світу. Понад те, документ не вирішує зазначених вище питань військового використання кіберпростору, глобальних міжнародних підходів до кібербезпеки тощо. Це змушує керівництво держав формувати власну політику кібербезпеки на національному рівні в умовах глобальної невизначеності й відсутності єдиних підходів. Багато держав світу вже створили відповідні підрозділи (як правоохоронні, так і військові), що спрямовані на протидію кіберзагрозам і розроблення наступальних технологій[1, с. 3].

Зокрема Міжнародна стратегія для кіберпростору (головний зовнішньополітичний документ США в даній галузі), яку було оприлюднено 16 травня 2011 року, посилаючись на статут ООН в частині права держави на самозахист, стверджує, що дане право може бути використане у відповідь на агресивні дії в кіберпросторі. Посилання на Статут ООН у контексті права на самозахист переводить проблему з площини карних злочинів на рівень національної безпеки і військових загроз. У ст. 51 Статуту ООН розглядається «невід’ємне право на індивідуальний чи колективний самозахист, якщо відбудеться військовий напад на Члена Організації». Крім того, варто враховувати думку висловлену заступником Міністра оборони США Вільяма Лінна відносно того, що «США залишають за собою право, у відповідності до законодавства щодо військових конфліктів, у відповідь на серйозну кібератаку застосувати пропорційну й обгрунтовану військову відповідь у той час та в тому місці які ми оберемо самі»[2].

Також РФ та Китай послідовно відстоюють позицію про фактичну відсутність розділення кібербезпеки з більш широким (а іноді й доволі абстрактним) поняттям «інформаційно-психологічної безпеки».

Варто зазначити, що Відповідно до резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 р., «агресією» вважається «застосування збройних сил державою проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності іншої держави, або будь-яким іншим способом, що несумісні з Статутом Організації Об’єднаних Націй, як це встановлено у цьому визначенні». Водночас стаття 3 цієї ж Резолюції не включає кібератаку в список дій, які в будь-якому випадку кваліфікуються як «акти війни»[3].

У зв’язку з цим постає питання про міжнародно-правове регулювання військового використання кіберпростору. Зокрема на замовлення Об’єднаного центру передових технологій з кібероборони НАТО групою міжнародних експертів було підготовлено т. зв. «Таллінський посібник із застосування міжнародного права щодо кібервійни»(Tallinn Manual on the International Law Applicable to Cyber Warfare) де розглянуто аспекти застосування норм міжнародного гуманітарного права в контексті ведення війни в кіберпросторі[4].

Варто відзначити проект «Конвенції про заборону використання кібервійни в глобальній інформаційній мережі інформаційних і обчислювальних ресурсів (Інтернеті)», створений професором міжнародного права Олександром Мережком, відповідно до цього документа інтернет має залишатися вільним від військових дій і мати статус «спільної спадщини» людства[5, с. 198].

Незважаючи на декларовані бажання основних геополітичних суб'єктів протидіяти мілітаризації кіберпростору, можна констатувати збільшення ролі суто військових структур у забезпечення безпеки національної критично-важливої інфраструктури (національного кіберпростору). Швидше за все, ініціативи в межах ООН щодо вироблення комплексних підходів до міжнародної інформаційної безпеки будуть або повністю невдалими, або обмежено вдалими (на рівні декларативної згоди).

Список використаних джерел:

1. Майбутнє кіберпростору та національні інтереси України : нові міжнародні ініціативи провідних геополітичних гравців : аналіт. доп. / Д. В. Дубов, М. А. Ожеван. – К. : НІСД, 2012. – 32 с.
2. International Strategy for Cyberspace [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/international_strategy_for_cyberspace.pdf
3. Визначення агресії. Затверджено резолюцією 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї від 14 грудня 1974 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml
4. Tallinn Manual on the International Law Applicable to Cyber Warfare. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/356296245.pdf>
5. Конвенція про заборону використання кібервійни в глобальній інформаційній мережі інформаційних і обчислювальних ресурсів (Інтернеті): [проект О. Мережка] // Юридичний журнал. – 2009. – 7 (№7 -8). – С. 198.

ВІЛЬНИЙ РУХ КАПІТАЛУ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Зіник О.

студент ННПП НУ «Львівська політехніка»
Науковий керівник: **Забокрицький І.І.**,
к.ю.н., асистент кафедри конституційного та
міжнародного права ННПП
НУ «Львівська політехніка»

Міжнародний рух капіталів є однією з найважливіших форм міжнародних економічних відносин. Суб'єкти господарювання світового рівня тісно пов'язані один з одним не лише опосередковано – через обмін товарами, але й безпосередньо – через капітал.

Можна стверджувати, що з середини 60-х років закордонні капіталовкладення зросли майже у 4 рази, і, як стверджують дослідники, тепер вони становлять близько 3 трлн. дол. США[1].

Свобода руху капіталів доповнює інші свободи внутрішнього ринку (свободу руху товарів, робіт і послуг).

Основні положення свободи руху капіталів і платежів закріплені у ст. 63-66 Договору про функціонування Європейського союзу. Також важливими для регулювання руху капіталів є регламенти, директиви та тлумачення Суду ЄС.

Також важливе значення мають ст. 56-59 Договору про Європейській Союз, де досить чітко визначають особливості характеру переміщення капіталу та платежів у межах ЄС. Зокрема ст. 56 констатує, що «...всі обмеження на переміщення капіталу між державами-членами, а також між державами-членами і третіми країнами повинні бути заборонені»[2].

Вільний рух капіталів включає у себе як можливість безкоштовних платежів та переказів через кордон, так і покупку акцій компаній, нерухомості та міжнародні інвестиції.

Після появи Директиви 88/361/ЄЕС, Суд ЄС орієнтиром для визначення свободи руху капіталу визнав Номенклатуру руху капіталу, передбачену Додатком 1 до вказаної Директиви. Ця Номенклатура передбачає, що вільний рух капіталів поширюється на:

- прями інвестиції (придбання компаній, заснування нових або збільшення капіталу вже наявних підприємств, що повністю належать інвестору, часткова участь у новостворюваних чи в існуючих компаніях);
- інвестиції в нерухомість (придбання земель, будівель, вкладання коштів у будівництво, а також придбання майнових прав, пов'язаних з нерухомістю);
- інвестиції в цінні папери;
- надання комерційних кредитів;

- надання фінансових позик і кредитів, включаючи іпотечний кредит, споживчий кредит, фінансовий лізинг, а також поруку, гарантію, заставу тощо;
- трансфери на виконання страхових контрактів;
- операції пов'язані з персональним капіталом фізичних осіб (подарунки, отримання спадщини, приданого, пожертв тощо) та інші[3, с. 279-280].

Та у вищевказаній Номенклатурі вказано, що у ній не міститься вичерпний перелік складу поняття «рух капіталу», а також, що її не тлумачити як обмеження.

Усунення обмежень на рух капіталу, забезпечення його вільного обігу між Україною та ЄС – фундаментальне завдання, принцип, реалізація якого є невід'ємною частиною зусиль, спрямованих на поліпшення вітчизняного інвестиційного клімату[4].

Для приватних підприємців результатом лібералізованого руху капіталу може стати скасування обмежень на максимальну відсоткову ставку іноземних запозичень та вимог щодо резервування за короткостроковими запозиченнями для банків. Також можливе певне зменшення формальностей при залученні іноземного фінансування. Такі зміни можуть спростити залучення іноземного фінансування українськими компаніями та іноземні інвестиції в українські цінні папери. Також, варто зазначити, що подальша лібералізація руху капіталу сприятиме інтеграції української економіки до європейських ринків капіталу, що мало б наслідком збільшення іноземних інвестицій.

Для державних органів лібералізація руху капіталу може спростити контроль за оподаткуванням іноземних доходів українців, адже зараз декларування іноземних інвестицій могло бути пов'язане з адміністративною або кримінальною відповідальністю за порушення валютного контролю.

Список використаних джерел:

1. Лазебник Л. Л. Міжнародна економіка: Курс лекцій: Навч. посібник для студ. екон. спец. / Л. Л. Лазебник. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. – 218 с.
2. Європейська інтеграційна політика : навч. посіб. / А. М. Поручник, В. І. Чужиков, Д. О. Ільницький, О. А. Федірко; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. І. Чужикова. – К. : КНЕУ, 2010. – 451 с.
3. Самойленко Є. А. Вільний рух капіталу у правовому регулюванні фінансового ринку Європейського Союзу та перспективи використання європейського досвіду для України / В. М. Завгородня, Є. А. Самойленко // Правове регулювання відносин на фінансовому ринку: стан та

напрями вдосконалення : монографія / відп. ред. В. Д. Чернадчук. – Суми : ВВП «Мрія» ТОВ, 2013. – С. 275–307.

4. Скасування обмежень на рух капіталу та положення про подальшу лібералізацію платіжного балансу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ier.com.ua/>

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Йосифович Н.-Л.

студент ННПП НУ «Львівська політехніка»

Науковий керівник: **Забокрицький І.І.**,

к.ю.н., асистент кафедри конституційного та

міжнародного права ННПП

НУ «Львівська політехніка»

8 жовтня 2015 року Верховна Рада України прийняла закон № 2123а «Щодо запобігання та протидії політичній корупції», який передбачає бюджетне фінансування політичних партій. Даний законопроект був розроблений експертами Центру політичних студій та аналітики, Transparency International, IFES та іншими за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження». Законопроект покликаний нівелювати вплив олігархічних груп на формування партійних списків[1]. Варто також зазначити, що «цей документ належить до категорії необхідних для лібералізації візового режиму з країнами ЄС»[2].

Взявши за основу досвід провідних країн Європи в цій сфері, Україна долучилась до головної тенденції розвитку сучасного європейського парламентаризму – підтримки з боку держави політичних партій[3]. Розглянемо ж детальніше як саме здійснюється державне фінансування політичних партій у різних країнах.

Наприклад у Франції, принципові питання фінансування діяльності політичних партій, які наділені правосуб'єктністю юридичної особи були врегульовані шляхом прийняття Закону № 88-227 від 11 березня 1988 року «Про фінансову прозорість політичного життя». Сума, що виділяється з державного бюджету, пропорційна загальній кількості отриманих партією голосів під час останніх виборів та затверджується на початку кожного року вже відповідним

декретом уряду і ділиться на дві рівні частини для партій, представлених в Національних Зборах та Сенаті.

Так, на 2010 рік загальна сума складала 78 млн. 881 тис. 516,29 євро (Декрет №2010-106 від 29 січня 2010 року)[4].

У Федеративній Республіці Німеччини Партійний закон забезпечує субсидування виборів до Бундестагу, Європейського парламенту, а також ландтагів федеральних земель. Щоб отримати таке фінансування, партія повинна на останніх виборах до Бундестагу чи Європарламенту отримати не менше 0,5%, а до ландтагів не менше 1% голосів.

Загальна сума виплат державою фінансової підтримки партіям у 2012 р. становила 150,8 млн. євро[4].

Політичні партії Австрії щороку отримують базову державну фінансову підтримку у вигляді фіксованої та додаткової сум. Раз на чотири роки – фінансування передвиборної кампанії до національного парламенту, раз на п'ять років – до Європарламенту. Розгалужена система підтримки політичних партій з боку держави значною мірою сприяє збереженню їх незалежності від корпоративного та приватного капіталу[4].

Одним із цікавих прикладів прямого державного фінансування політичних партій слугує Швеція, де таке фінансування існує у формі грантів. Задля отримання фіксованої суми гранту партіям необхідно або отримати не менше 2,5 % голосів протягом двох останніх виборів, або просто одержати більше 4 % голосів на останніх виборах[3].

З вищенаведеного бачимо, що механізми державного фінансування політичних партій є різноманітними, однак, як свідчить практика, дієвими та ефективними. Фінансування політичних партій за рахунок державних бюджетів в провідних країнах Європи значно зменшує вплив на таких суб'єктів політичного життя з боку олігархату. Визнавши політичні партії найважливішим інструментом громадянського суспільства, яке грає зростаючу роль в організації і здійсненні державної влади, європейські держави тим самим взяли на себе обов'язок сприяти їм у найбільш ефективному здійсненні їхніх функцій. Україні варто якнайповніше використати досвід її партнерів та звернути увагу на всі тонкощі у механізмах

державного фінансування політичних партій для того, щоб вищезгаданий законопроект приніс користь державі та суспільству.

Список використаних джерел:

1. Запобігання та протидія політичній корупції. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irf.ua/knowledgebase/news/zapobigannya_ta_protidiya_politichniy_koruptsii/
2. Закон про фінансування політичних партій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://news.liga.net/ua/news/politics/6822773-verkhovna_rada_priynyala_zakon_pro_f_nansuvannya_pol_tichnikh_party.htm
3. Європейський досвід державного фінансування політичних партій: висновки для України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/juni08/9.htm>
4. На шляху до державного фінансування політичних партій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kas.de/wf/doc/kas_40272-1522-13-30.pdf?150128133717

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Ковбаснюк А.

студент факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Однією з умов успішної інтеграції України в Європейське співтовариство є трансформування її правової системи. Ключова роль у цьому процесі належить Конституційному Суду України - єдиному органу конституційної юрисдикції в Україні.

Конституція України[1] проголосила Україну соціальною, правовою державою. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Конституційний Суд України займає одне з провідних місць в механізмі захисту основних прав і свобод людини. Особлива роль у здійсненні правозахисної функції належить офіційному тлумаченню Конституції та законів України, завдяки якому відбувається з'ясування суті та змісту конституційних прав і свобод людини і визначається їх обсяг. Здійснюючи інтерпретаційну

діяльність Конституційний Суд не тільки виконує свою функцію щодо забезпечення верховенства Конституції і надання офіційного тлумачення Конституції та законів України, а й здійснює захист прав людини шляхом встановлення ознак невідповідності Закону України Конституції.

Перспективним напрямом вдосконалення інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України є впровадження в основу його тлумачень розроблених Європейським судом з прав людини (далі – Суд) принципів розгляду справ: ситуацізації, індивідуалізації змісту та обсягу прав і свобод людини і громадянина, ефективності, актуалізації та новелізації а також використання практики Суду щодо чіткого визначення способів інтерпретації.

Вищевказані принципи за своєю суттю є концептуально-методологічними принципами судового захисту прав і свобод людини, які сформувалися в процесі інтерпретації Судом норм Конвенції про захист прав людини і основних свобод (далі – Конвенція) і які можуть бути сформульовані на основі узагальнення його судової практики[2].

Принцип ситуацізації, тобто граничної конкретизації, індивідуалізації змісту та обсягу прав і свобод людини, передбачає необхідність максимально враховувати особливості конкретної ситуації, щодо якої приймається судове рішення. Облік цих особливостей відбувається гранична унікалізація ситуації, що розглядається.

Принцип ефективності, тобто забезпечення реальності (максимальної здійсненності) конкретних актуальних прав людини, передбачає, що Суд прагне захистити не теоретичні або ілюзорні права, а права справжні, які можуть бути здійснені на практиці (наприклад рішення у справах «Airey v. Ireland»[3]) . Такий підхід до тлумачення норм Конвенції дозволяє Суду постійно розширювати встановлені Конвенцією гарантії, зробити їх реальними і ефективними і тим самим забезпечити дієвий захист прав і свобод людини.

Принцип актуалізації, тобто постійне осучаснення інтерпретації прав і свобод людини, передбачає, що інтерпретація юридичних норм щодо прав і свобод людини повинна бути актуальною, враховуючи конкретні умови, при яких

відбувається розгляд справи (наприклад рішення у справі «Cossey v. The United Kingdom»[4]).

Принцип новелізації, тобто розширення обсягу та оновлення змісту прав і свобод людини, передбачає, що розширене тлумачення норм права і поширення їх дії на правовідносини з якими в разі їх буквального тлумачення вони не повинні застосовуватися (наприклад рішення у справі «Stafford v. The United Kingdom»[5]). При цьому слід зазначити, що принциповим підходом Суду є ставлення до Конвенції з прав людини як до «живого інструменту» захисту прав і свобод людини, допускає пристосування положень права до соціальних змін в суспільстві, дозволяє не тільки приймати нові за змістом рішення, але і міняти попередню інтерпретацію норм права, з огляду на динамічні ситуації, обставини або фактори (соціальні зміни, зміни суспільної свідомості, підвищення рівня і розвиток стандартів прав людини). Для такого пристосування Суд використовує «динамічний і еволюційний підхід», при якому вважається, що положення писаного права слід застосовувати в конкретних історичних умовах, враховуючи сьогодення. При цьому Суд змінює свою практику тільки тоді, коли цього вимагають потреби забезпечення ефективного захисту прав людини (наприклад рішення у справі «Marckx v. Belgium»[6]).

Застосування принципу ефективного і динамічного тлумачення в процесі інтерпретації конвенційних норм в кінцевому рахунку впливає на обсяг їх тлумачення. Так, в практиці Суду чітко простежується тенденція розширення прав і свобод людини і звуженого розуміння компетенції держави щодо обмеження прав і свобод людини, що в результаті призводить до розширення обов'язків держави перед людиною.

Таким чином, з кількох можливих варіантів інтерпретації змісту правової норми для правозастосування Судом вибирається той, практична реалізація якого забезпечить вищий рівень захисту прав і основних свобод людини, в тому числі і шляхом застосування належних механізмів їх поновлення. При цьому, з метою забезпечення правової визначеності, Суд в більшості випадків тлумачить Конвенцію в контексті своїх попередніх рішень, змінюючи свою практику лише в

тих випадках, коли цього вимагає принцип динамічного тлумачення, який дозволяє забезпечити максимально ефективний захист прав і свобод людини.

Всі вищенаведені концептуальні підходи (принципи) можуть бути використані Конституційним Судом України як своєрідні методологічні стандарти розгляду справ, пов'язаних із захистом прав і свобод людини[2].

Як відомо, у своїй діяльності Конституційний Суд України використовує різні способи тлумачення і по-різному підходить до питання про його обсяг. При цьому, як показує практика, найбільшу ефективність має системне тлумачення Конституції України, яке сприяє виявленню системоутворюючої зв'язку конституційних норм. З метою поліпшення конституційного захисту основних прав і свобод людини, вдосконалення діяльності Конституційного Суду України пропонується: для розкриття змісту і обсягу прав людини повинно використовуватися розширювальне і динамічний тлумачення, тоді як щодо обов'язків держави, його органів і посадових осіб – буквально і обмежувальне.

Такі підходи дозволять розглядати офіційне тлумачення як перспективний засіб розвитку і вдосконалення законодавства шляхом наповнення певним змістом абстрактних і неіндивідуалізованих конституційних прав і свобод людини відповідно до міжнародних норм і принципів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Рабінович П. Практика Страсбурзького Суду як орієнтир діяльності конституційних судів з імплементації європейських стандартів / П. Рабінович // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. – № 6. – С. 34 – 40.
3. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Airey v. Ireland». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57420#{"itemid":\["001-57420"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57420#{)
4. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Cossey v. The United Kingdom». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57641#{"itemid":\["001-57641"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57641#{)
5. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Stafford v. The United Kingdom». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-60486#{"itemid":\["001-60486"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-60486#{)
6. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Marckx v. Belgium» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// http://hudoc.echr.coe.int/ sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57534#{"itemid":\["001-57534"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57534#{)

ДЖЕРЕЛА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Луцик Г.

студент ННПП НУ «Львівська політехніка»
Науковий керівник: **Ковальчук О.Б.**,
к.ю.н., доцент, заслужений юрист України,
доцент кафедри конституційного та
міжнародного права ННПП
НУ «Львівська політехніка»

Джерелами конституційно-процесуального права є письмові правові акти, а також усні джерела права, які містять конституційно-процесуальні норми. Ці джерела утворюють систему взаємопов'язаних нормативно-правових актів, до якої входять, на думку В. Теліпка:

- Конституція України, яка як Основний Закон держави має вищу юридичну силу і пріоритет перед іншими правовими актами (в тому числі й міжнародними), які приймаються на її основі і повинні їй відповідати. Конституція – це базовий законодавчий акт, положення якого є вихідними для усіх інших галузей права, позаяк вона є законом, що визначає принципи регулювання всіх суспільних відносин, які виникають у державі;

- акти всеукраїнського та місцевих референдумів як акти безпосередньої влади народу, що виступає її єдиним носієм;

- закони України («не всі закони, а лише ті з них, що містять відповідні норми. При цьому частина таких норм у конкретному законі може бути різною. У законах, які спеціально призначені для врегулювання процедур здійснення прав і обов'язків, встановлених нормами конституційного права, конституційно-процесуальні норми складають переважну більшість їх змісту. До таких відносяться, наприклад, Закони України «Про вибори народних депутатів», «Про вибори Президента України» тощо. В інших законах України конституційно-процесуальні норми представлені у значно меншій кількості (наприклад, в Законі України «Про громадянство України»)[1], інші нормативні акти Верховної Ради України;

- нормативні укази Президента України;

- нормативні постанови Кабінету Міністрів України;
- накази, інструкції та інші підзаконні акти центральних та місцевих органів виконавчої влади;
- рішення та висновки Конституційного Суду України;
- правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим і рішення Ради міністрів Автономної Республіки Крим;
- статути територіальних громад, інші акти органів місцевого самоврядування;
- нормативно-правові (наприклад, Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України «Про основні засади організації та функціонування державної влади та місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України» від 8 червня 1995 р.) та міжнародно-правові договори України.

Джерелами конституційно-процесуального права України є також нормативно-правові акти колишньої Української РСР, які діють на території України на підставі принципу правонаступництва або на період до прийняття нових нормативно-правових актів з відповідних питань.

Також можуть виступати джерелами конституційно-правові звичаї – норми, які регулюють політико-правові суспільні відносини, пов'язані з організацією та здійсненням державної влади, виникають внаслідок тривалого і однакового застосування учасниками конституційно-процесуальних відносин на практиці, та забезпечуються або санкціонуються державою.

Зрештою, джерелом конституційно-процесуального права виступають конституційні прецеденти як об'єктивовані рішення органів державної влади у конкретній справі, яким надається формальна обов'язковість при вирішенні наступних аналогічних справ[2, с. 10-12].

Однак вищезазначена класифікація джерел конституційно-процесуального права не говорить нам про те, що все у системі джерел є досконалим. По-перше, у даному питанні існує проблема, яка пов'язана із виборчою процедурою («передбачений виборчим процесуальним законодавством послідовний і узгоджений порядок процесуальних дій суб'єктів виборчого процесу»), а саме те,

що є кілька законів про вибори, які стосуються різних суб'єктів, однак у них є норми, які повторюються, тобто є однаковими і базовими для виборчого законодавства. По-друге, «складним і неоднозначним питанням є конституційно-процесуальна відповідальність за порушення норм виборчого законодавства»[3, с. 40] тому, що на нашу думку, ця відповідальність є малопомітною, від неї суб'єкт-правопорушник значного покарання не зазнає, у результаті чого норми законодавства продовжують порушуватись.

Актуальним прикладом застосування конституційно-процесуальних санкцій за порушення норм виборчого процесу є відмова в реєстрації кандидатів на виборні посади у зв'язку з недотриманням виборчих строків, форм процесуальних документів у виборчому процесі, в тому числі виборчих бюлетенів» [3, с. 40].

Отож перспективами розвитку конституційно-процесуального права України є:

- реформування чинної нормативної бази;
- збільшення в конституційно-правовому матеріалі дієвих процесуально-процедурних норм[4, с. 40];
- забезпечення принципів виборчого процесу[5, с. 140];
- встановлення вагоміших санкцій у разі порушення норм виборчого права.

Таким чином, джерела конституційно-процесуального права України можна розглядати, як правові акти, у яких закріплені процесуальні норми. Проте наведена система джерел є недосконалою і потребує систематизації.

Список використаних джерел:

1. Джерела конституційно-процесуального права. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mydisser.com/dfiles/70674372.doc
2. Теліпко В. Е. Конституційне та конституційно-процесуальне право України: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Е. Теліпко. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 568 с.
3. Приходько Х. Конституційно-процесуальні технології у виборчому законодавстві: постановка проблеми / Х. Приходько // Вісник центральної виборчої комісії. – 2013. – №2 (26). – С. 40.
4. Приходько Х. В. Конституційний процес в Україні: тенденції та перспективи розвитку / Х. В. Приходько // Вісник Маріупольського державного університету. – 2011. – № 1. – С. 40.
5. Афанасьєва М. В. Виборчі технології та виборче право: проблема кореляції / М. В. Афанасьєва // Наукові праці Одеської національної юридичної академії. – 2009. – С. 140.

ОБОВ'ЯЗКИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ПЕРЕД ЛЮДИНОЮ (ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ)

Матат А.

студент юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

В умовах сучасних процесів в Україні, іноді непередбачуваних наперед тенденцій, все частіше виникає потреба у вивченні та дослідженні актуальних проблем, які з одного боку зрозумілі, однак з іншого – складні та дискусійні. Тому, пропонуємо в загальних рисах поміркувати на тему обов'язків та відповідальності держави, при цьому опускаємо політику та популізм, який усім дещо приївся.

Неоднозначність питання визначення обов'язків держави як на теоретичному, так і практичному рівнях являє собою відсутність конкретних підходів щодо цього. В юридичній науці розроблено цілу доктрину теорії держави, в межах якої розглядаються дефініції, ознаки, функції, завдання, сутність та концепції походження держави, проте питання її обов'язків розглядається щонайменше. Звичайно є певні спроби визначити обов'язки держави, але більшість таких гіпотез пов'язуються зі сферою прав людини. Більше того, останнім часом все частіше можна зустріти сміливі погляди, які в певній мірі передбачають дослідження цієї проблематики. Цілком обґрунтовано та зрозуміло можемо сприймати ідею, скажімо, визначення юридичної відповідальності держави перед людиною. Адже існує тісний зв'язок обов'язків та відповідальності в загальних рисах співвідношення цих двох понять.

Поняття «обов'язок» достатньо юридичне, адже для настання обов'язків необхідно їх визначити офіційно, у нашому випадку, нормативно – закріпити у законі. Надати обов'язкам формального вираження, а також загальної відомості, тобто щоб про обов'язки було відомо суспільству. Саме тому, навіть за відсутності сталих підходів до цієї проблеми, сміливо можна віднести до обов'язків держави усі законодавчі формулювання у яких йде мова про те, що «держава гарантує», «держава сприяє» або «забезпечується державою» тощо.

Нормативним першоджерелом на підставі якого необхідно розглядати обов'язки держави, звичайно, виступає Конституція України як Основний Закон держави. Більшість її положень загально й визначають перелік, скажімо, пакету гарантій, які входять в основу обов'язків держави. Основний Закон держави, з точки зору його загальної характеристики, фундаментально визнає пріоритет прав людини. Власне конституційно закріпивши принцип верховенства права, на наш погляд, Україна визнала людиноцентричний підхід: в центрі суспільства стоїть людина, її інтереси – невіддільні від інтересів суспільства, а сама держава – повинна їх забезпечувати. В той же час, конституційні положення про те, що в Україні «гарантується» без вказівки на державу, то дане формулювання слід розуміти як таке, що закріплює конкретний обов'язок держави. Для більш точного розуміння, ми вважаємо за потрібне навести такий приклад: частиною першою статті 30 Конституції України визначено, що «кожному гарантується недоторканість житла». Адже виходячи із класичних поглядів конституціоналізму, то конституція уособлює договір між державою та суспільством.

На наш погляд, варто вказати про суттєве значення розуміння «обов'язків держави», які здебільшого торкаються контексту забезпечення, гарантування та додержання прав людини. Несення обов'язків породжують зв'язок між тим, хто гарантує їх, перед тим, кому саме вони адресуються. Допустима риторика щодо обов'язків держави в умовах, наприклад, укладання міжнародних договорів на підставі яких виникають обов'язки держави по відношенню до іншої.

Повертаючись до тези про пріоритет прав людини, а також враховуючи функціонування механізму держави, який так чи інакше фокусується на правах людини доцільно підкреслити те, що укладення міжнародних договорів Україною, торкаються питання діяльності держави. Наприклад, укладення на міжнародному рівні договору про закупівлю газу, має на меті забезпечення нормальних умов для життя, праці в Україні. Адже таким чином забезпечується комплекс прав людини. Тому, виникнення міжнародних зобов'язань у держави перед іншою державою-стороною може бути підставою у зв'язку із внутрішніми обов'язками держави, які нею безпосередньо гарантуються.

Ключовою нормою Конституції України в контексті обов'язків держави у сфері прав людини, як пріоритетного напрямку її діяльності, виступає стаття 3. У логічній послідовності дана норма включає в себе фундаментальні положення щодо прав людини, адже людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини – головний обов'язок держави.

Виходячи із теми дослідження, зупинимось на вивченні останнього формулювання, а саме частини другої статті 3 Конституції: «Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Тут потребують роз'яснення два поняття: «утвердження» і «забезпечення» (прав і свобод людини), які не є тотожними. Утвердження прав і свобод людини – це їх визнання державою. Воно може здійснюватись різними шляхами та засобами: виголошенням у деклараціях, заявах, закріпленням прав людини у Конституції, інших законах; участю у підготовці і прийнятті міжнародних документів щодо прав людини, приєднанням до відповідних міжнародних договорів, їх ратифікацією тощо. Забезпечення прав і свобод людини – це створення умов для їх здійснення. Воно включає такі три елементи (напрями) державної діяльності: сприяння реалізації прав і свобод людини (шляхом позитивного впливу на формування їх загальносоціальних гарантій); охорона прав і свобод людини (шляхом вжиття заходів, зокрема юридичних, для попередження, профілактики їх порушень); захист прав і свобод людини (відновлення порушеного правомірного стану, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності)[1, с.23-24].

Повертаючись до характеристики поняття «обов'язок» в юридичному сенсі, то у разі їх недотримання настає відповідальність. В рамках дослідження, ми вважаємо, варто звернути увагу на активність громадян України, які звертаються за захистом порушених прав до Європейського суду з прав людини, рішенням якого й забезпечується санкція щодо відповідальності держави перед людиною, якщо фрагментарно аналізувати цей механізм.

Розрізняють два види відповідальності держави перед людиною (вони отримали відповідно назви позитивна і негативна). Позитивна відповідальність полягає в тому, що держава має формувати різноманітні умови, необхідні для здійснення прав і свобод людини. Така відповідальність покликана сприяти правоздійсненню, полегшувати його. Негативна ж відповідальність держави полягає в її зобов'язаннях відшкодувати ті чи інші збитки (матеріальні, моральні), спричинені порушенням прав і свобод людини внаслідок дій (бездіяльності) державних органів, службових чи посадових осіб[1, с.22-23].

Позитивні права людини закріплюють позитивний аспект свободи, їх реалізація неможлива без відповідної забезпечувальної діяльності з боку державних інституцій. До них включають соціальні права (які іноді називають соціальні наміри або «соціальні цілі»), економічні та окремі культурні права: право на працю, відпочинок, соціальний захист, охорону здоров'я, гідний рівень життя та ін. Ці права забезпечені позитивними зобов'язаннями держави, які в найбільш широкому вигляді передбачають активні дії держави, спрямовані на їх утвердження, захист та сприяння реалізації[2, с.33].

Складність цієї проблематики як на рівні теорії, так і практики, вимагають ще більших досліджень, а також наукових дискусій. Необхідність у ґрунтовному дослідженні окресленої теми – вимога часу та готовність суспільства. Більше того, коли питання напрацювання змін, себто реформування різних сфер, вже давно стоїть на порядку денному, вважаємо, що результативне вирішення проблем вимагає 1) принципового підходу до змісту та подальшої форми, а також 2) відповідальності тих, хто береться їх втілювати у життя.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Науково-практичний коментар / Редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Харків: Право, 2011. – 1128 с
2. Христова Г. О. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини як новий напрям дослідження у вітчизняній теоретичній юриспруденції [Текст] / Г. О. Христова // Вісник Академії правових наук України: зб. наук. пр. / Акад. прав. наук України. – Х.: Право, 2012. – 2012 р. №2(69). – С. 33.

ПОРЯДОК ЗАТВЕРДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ І КОНТРОЛЬ ЗА ЙОГО ВИКОНАННЯМ

Наконечний А.

студент ННПП НУ «Львівська політехніка»

Науковий керівник: **Ковальчук О.Б.**,

к.ю.н., доцент, заслужений юрист України,

доцент кафедри конституційного та

міжнародного права ННПП

НУ «Львівська політехніка»

У статті 85 Конституції України визначено повноваження єдиного законодавчого органу України – Верховної Ради України. До них належать: затвердження Державного бюджету України; внесення змін до нього; прийняття рішень щодо контролю та звіту за його виконанням[1]. Детальне роз'яснення терміну можна знайти у статті 2 Бюджетного кодексу України: бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду[2].

Сам термін «бюджет» (походить від давньофранцузького «bougette» – шкіряний мішок, сумка) прийшов до Англії, де означав процес формування й витрачання коштів державної скарбниці. Згодом ним називали той документ, який містив розподіл доходів і видатків.

Історія українського бюджету у сучасному його вигляді розпочинається у XVI ст., коли запорізьке козацтво набуло самостійної державності. Загальновійськова казна поповнювалась доходами від рибних промислів, скотарства, полювання. Видатки передбачались на військове спорядження, будівництво укріплень, монастирів, утримання закладів для пристарілих воїнів, дипломатичних місій тощо[3].

На сьогоднішній день процедура формування, прийняття та розподілу бюджету набагато складніша і регулюється бюджетним законодавством. Воно складається з: Конституції України; Бюджетного кодексу України, законів України, що регулюють бюджетні відносини; закону України про Державний бюджет України на відповідний рік та інших законів України, нормативно-

правових актів Кабінету Міністрів України; нормативно-правових актів інших органів виконавчої влади, рішень про місцевий бюджет; рішень місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування; Регламенту Верховної Ради України[4].

Бюджетний процес – регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства[5]. Його поділяють на чотири стадії: складання проектів бюджетів; розгляд і прийняття закону про Державний бюджет України, рішень про місцеві бюджети; виконання бюджету, в тому числі у разі необхідності внесення змін до закону про Державний бюджет України, рішення про місцеві бюджети; підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішень щодо нього[6].

Згідно із ст. 96 Конституції України та Бюджетним кодексом України право складання проекту бюджету належить виключно органам виконавчої влади. Це положення не виключає можливості брати участь у цій діяльності іншим державним органам, однак координацію останніх здійснюють тільки уряд та інші органи виконавчої влади, які наділені певними повноваженнями. Складання проекту закону про державний бюджет є прерогативою Міністерства фінансів, яке передає результати своїх досліджень та проекти на розгляд до Кабінету Міністрів, той після їх затвердження і у триденний строк подає до Верховної Ради України, яка його розглядає за спеціальною процедурою, визначеною Регламентом.

Національний банк України також подає до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України проекти основних засад грошово-кредитної політики та кошторису доходів і видатків Національного банку України на наступний бюджетний період. За результатами парламентських слухань Верховна Рада України приймає постанову про схвалення або взяття до відома Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період.

Проект закону про Державний бюджет України може пройти три читання. Після прийняття до розгляду представленого проекту закону про Державний бюджет України розглядається народними депутатами України, а також у

комітетах, депутатських фракціях і групах Верховної Ради України. Комітети Верховної Ради України формують свої пропозиції до проекту закону про Державний бюджет і передають їх до Комітету Верховної Ради України з питань бюджету та призначають представників для участі в роботі даного бюджету. Закон про Державний бюджет України приймається Верховною Радою України до 1 грудня року, що передує плановому.

Контроль за виконанням бюджету здійснює Верховна Рада України з допомогою Рахункової палати. Організація виконання бюджету покладається на Кабінет Міністрів, оперативна робота ведеться Міністерством фінансів і Державним казначейством. Бюджетний період в Україні збігається з календарним роком.

Цікавою є думка А. В. Сітніченка який зазначає, що із виходом економіки країни з кризового стану особливого значення набуває саме підтримка розвитку територій. Актуальним стає побудова такої бюджетної системи, яка передбачала би справедливе вирівнювання фінансових можливостей адміністративно-територіальних одиниць, сприяла би раціональному використанню природних та трудових ресурсів[7].

Тому постає питання реформування бюджетної системи України, оскільки процедура прийняття та затвердження Державного бюджету України є вкрай складною та тривалою. Вона залучає до співпраці чимало органів державної виконавчої влади, яким необхідно здійснити досить об'ємну аналітичну та організаційно-правову роботу, і фактичні дати бюджетного процесу тривають місяцями.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р.: [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Бюджетний кодекс України редакція від 20.09.2015 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>
3. Поняття бюджету та його значення для функціонування держави й місцевого самоврядування: Поняття бюджету та його значення для функціонування держави й місцевого самоврядування»: [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/1063216/>
4. Закон України «Про Державний бюджет України». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1506091336629/ekonomika/zmist_zakonu_ukrayini_pro_derzhavniy_byudzheth_ukrayini

5. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» редакція від 09.08.2015 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

6. Розгляд і затвердження бюджету. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/10611207/finansii/rozglyad_zatverdzhennya_byudzhetu

7. Сітніченко А. В. Удосконалення бюджетного процесу в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Електронний портал OSP-UA.info

ВІДКЛИКАННЯ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА, ЯК ІНСТИТУТ ДЕМОКРАТІЇ ТА ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ

Пелех Х.

студент ННПП НУ «Львівська політехніка»

Науковий керівник: **Ковальчук О.Б.**,

к.ю.н., доцент, заслужений юрист України,

доцент кафедри конституційного та

міжнародного права ННПП

НУ «Львівська політехніка»

Інститут відкликання депутата є одним із ключових елементів сучасних політичних систем. Зміни, що відбуваються в українському суспільстві викликають інтерес до проблем функціонування цього інституту у вітчизняній науці. І безумовно, що однією із найактуальніших є проблематика запровадження ефективних методів роботи народних обранців, а також можливість виборця координувати та контролювати роботу свого обранця.

Передісторія цього явища сягає ще часів Римського права і ґрунтується на делегуванні від виборця до обраного депутата повноважень з метою давати певні накази останнім. А у разі несумлінного виконання своїх обов'язків виборець залишав за собою право достроково відкликати його. Існує думка, що такий спосіб не є демократичним[1, с. 208].

Дослідженням інституту мандата народного представника займалися такі вітчизняні вчені, як Шаповал В.М.[2, 3, 4], Шемшученко Ю.С.[5], Ющик О.[6] та ін.

Більшість країн світу станом на сьогодні безпосередньо в Конституції чи в інших спеціальних законах закріпили вимоги щодо несумісності депутатського

мандату з іншими видами діяльності. Але деякі країни зайшли далі і визначили також рамки допустимої чи недопустимої поведінки для своїх обранців і механізми, які дозволяють виборцям фактично безпосередньо виявляти свою волю «представникам народу» завдяки імперативному мандату.

Імперативний мандат розглядається, як обмеження в діях виборної посадової особи будь-якими умовами, при порушенні яких він може бути відкликаний. Так, депутат може бути обмежений вимогою безумовного виконання наказів виборців або заборонаю на вихід з фракції, якщо він був обраний за партійними списками від виборчого об'єднання, партії або блоку, що утворив цю фракцію. При імперативному мандаті передбачена процедура відкликання депутата, що не виконав цих вимог. Вона може реалізовуватись відкритим голосуванням на зборах виборців, таємним голосуванням виборців за тією ж процедурою, що і вибори (Польща, Румунія), самим представницьким органом за клопотанням виборців (ФРН).

У світі інститут відкликання має різні форми і відображає особливості політико-правової системи держави. У країнах з розвиненими партійними системами (Австралії, Великобританії, Німеччині, Канаді) налагоджена можливість відкликання в разі порушення партійної дисципліни, корупції або неетичної поведінки. У багатьох країнах також практикуються дисциплінарні заходи щодо тимчасового позбавлення мандата. У США на місцевому рівні практикується відкликання виборних представників та посадовців шляхом подачі клопотання, підписаного певним відсотком виборців, з подальшим проведенням виборів.

На нашу думку, для України буде корисний досвід Швейцарської конфедерації, політична модель якої ближче всього до системи народовладдя. У кантонах Швейцарії існує можливість відкликання не тільки окремих депутатів, але одночасно і федерального парламенту, і уряду[7, с. 19].

Так званий «імперативний мандат» означає, що депутати повинні тісно співпрацювати із своїми виборцями. Вважається, що цей взаємозв'язок втілюється через обов'язкові накази, обов'язкові звіти між виборцями та депутатами. І

найголовніше – у праві відкликання народного обранця, якщо виборці ним незадоволені і він не виконує їхніх наказів[8, с. 80].

Наявність імперативного мандата, у закордонних депутатів насправді створює більш тісний зв'язок між виборцями та парламентарями, оскільки якщо депутат хоче бути надалі обраним, то він заохочений краще здійснювати свої функції[9, с. 431-440].

Саме тому ми вважаємо, що інститут «відкликання народного депутата» необхідно впровадити в українське законодавство шляхом внесення змін до Конституції України[10], Законів України «Про статус народного депутата України»[11], «Про вибори народних депутатів України»[12], Цивільного та Кримінального кодексів України, які б легалізували можливість притягнення народного депутата до відповідальності у вигляді позбавлення мандату чи відкликання, якщо депутат: не бере участі в засіданнях Верховної Ради України без поважної причини більше ніж 2 місяці; ухиляється від роботи у депутатській фракції або комітеті; не використовує своє право законодавчої ініціативи – не пропонує жодного нового законопроекту, поправок, пропозицій; не звертається із депутатським запитом чи зверненням до органів державної влади з метою захисту прав виборців; переходить з однієї фракції до іншої; перешкоджає роботі Верховної Ради України; неетично поводить; не виконує передвиборної програми.

Список використаних джерел:

1. Лук'янов Д. В. Моделі представництва інтересів виборців у парламенті / Д. В. Лук'янов // Державне будівництво та місцеве самоврядування. Вип. 11. – Х. : Право, 2006. – С. 208 – 214.
2. Шаповал В. Парламентаризм і законодавчий процес в Україні / Шаповал В., Борденюк В., Журавльова Г. – К. : Вид-во УАДУ, 2000. – 216 с.
3. Шаповал В. Зарубіжний парламентаризм / В. Шаповал. – К. : Основи, 1993. – 143 с.
4. Шаповал В. Конституційні системи зарубіжних країн / В. Шаповал. – К. : Вища школа, 1998. – 135 с.
5. Шемшученко Ю. С. Проблеми українського парламентаризму у світлі конституційної реформи в Україні / Шемшученко Ю.С. // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 2 (7). – С. 99.
6. Ющик О. Правова реформа: загальне поняття, проблеми здійснення в Україні / Ющик О. – К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1997. – 190 с.
7. Панкевич І. Імперативізація парламентського мандату в Україні та інших європейських державах (порівняльно-правовий аналіз / І. Панкевич // Вісник Львівського університету. Серія юрид. – 2010. – Вип. 50. – Львів. – С. 118 – 126.
8. Варлен М. В. Статус парламентария: теоретические проблемы: монография / Варлен М. В. – М. : Проспект, 2013. – 192 с.

9. Арановский К. В. Государственное право зарубежных стран: учеб. пособие / К. В. Арановский. – М. : ФОРУМ-ИНФРА. – М., 1999. – 488 с.
10. Конституція України від 28 червня 1996 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua>
11. Закон України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua>
12. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua>

ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ ЯК ОBOB'ЯЗОК ГРОМАДЯН УКРАЇНИ : КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Прокопик М.

студент ННПП НУ «Львівська політехніка»
Науковий керівник: **Кобрин В.С.**,
к.ю.н., асистент кафедри конституційного та
міжнародного права ННПП
НУ «Львівська політехніка»

Події останнього часу свідчать, що в державі є проблема доукомплектування існуючих військових частин і формування нових. З оголошенням мобілізації Держава зіткнулася з таким явищем: з одного боку – високий морально-психологічний підйом і готовність громадян стати на захист Батьківщини, а з іншого – низький військовий вишкіл, особливо тих, хто не проходив військової служби[1, с. 34].

Про необхідність захисту Батьківщини досить часто можна почути в різних засобах масової інформації та серед простих громадян. Відповідно до Конституції України, захист Вітчизни, її незалежності та територіальної цілісності, є одним з найважливіших і почесних обов'язків громадян країни. Перш за все це захист України від збройної агресії, який є найважливішою функцією держави і справою честі всього українського народу, обов'язком кожного її громадянина. Крім того, правові основи діяльності органів державної влади щодо забезпечення оборони України визначені Законом «Про оборону України».

Поняття конституційних обов'язків слід розкривати, перш за все, виходячи як із загальних уявлень про обов'язки, так і беручи до уваги їх юридичні аспекти. Б. Ебзеєв вважає, що конституційні обов'язки – це основні обов'язки. Вони закріплені в Конституції і виступають парною категорією основних прав і свобод. Всі вони, як і суб'єктивні конституційні права, опосередковують найбільш істотні відносини і зв'язки між суспільством та його членами, державою і її громадянами. Конституційні обов'язки визначають характер усіх інших юридичних обов'язків людини та громадянина, які закріплюються галузевим законодавством[2, с.110].

Згідно ч. 2 ст. 29 Загальної декларації прав людини 1948 р. обов'язки встановлюються з метою забезпечення належного визнання і поваги громадянського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві. От обов'язки щодо захисту Вітчизни, незалежності і територіальної цілісності України, військовий, не заподіювати шкоду природі і культурній спадщині, дотримуватися Конституції і законів України встановлені в інтересах усього суспільства[3, с. 4].

Відповідно до законодавства існує військова служба, на яку згідно зі ст. 17 Конституції України покладено оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості, забезпечення захисту державного кордону та національної безпеки України.

Сутність військової служби в тому, що це – державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України, пов'язаних зі захистом Вітчизни[4, с. 47].

Виконання військового обов'язку полягає у тому, що громадянин України не шляхом укладання контракту за власної ініціативи, а за призовом починає проходити військову службу. З іншого боку, військовий обов'язок не змінює своєї юридичної природи у тому разі, якщо громадянин свідомо та за власним бажанням йде до військового комісаріату і підлягає призову на строкову військову службу. Реалізація права на військову службу – це свідоме виконання конституційного військового обов'язку. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян

України. Громадяни України чоловічої статі, придатні до проходження військової служби за станом здоров'я і віком, а жіночої статі – за відповідною фаховою підготовкою згідно із законодавством. А також проходять військову службу та виконують військовий обов'язок у запасі. Громадяни України в установленому законом порядку можуть створювати громадські організації для сприяння зміцненню оборони держави[5, с. 188].

Отже, Захист Вітчизни – це не лише її оборона. Це і стан захищеності державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу, законних інтересів держави та прав громадян від посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, це відповідний рівень громадського порядку та громадської безпеки, збереження національної культури та ін. Всі ці аспекти захисту Вітчизни мають відстоюватись громадянами.

Список використаних джерел:

1. Баришніков В. В. Готовність громадян України до захисту Вітчизни у разі оголошення мобілізації чи початку війни / В. В. Баришніков, О. К. Неймирок // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил. – 2014. – Вип.2. – С. 34 – 37.
2. Права личности в социалистическом обществе. – М. : «Наука», 1981. – С. 117.
3. Білоскурська О. В. Історія становлення конституційних обов'язків / О. В. Білоскурська // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – Вип. 19. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – С. 242 – 247.
4. Богуцький П. П. Основи військового права України : курс лекцій/ П. П. Богуцький, С. М. Скуріхін. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Одеса : Фелікс, 2001. – 343 с.
5. Гаманюк Л. О. Особливості юридичного обов'язку у військовому праві / Л. О. Гаманюк // Митна справа. – 2015.- № 3 (99). – С.187 – 192.

ПРОПОРЦІЙНА ВИБОРЧА СИСТЕМА В УКРАЇНІ: ЗА І ПРОТИ

Пшоняк В.

студент ННПП НУ «Львівська політехніка»
 Науковий керівник: **Забокрицький І.І.**,
 к.ю.н., асистент кафедри конституційного та
 міжнародного права ННПП
 НУ «Львівська політехніка»

За 25 років незалежності України відбулося 8 виборів до Верховної Ради України (далі – ВРУ), та 6 президентських виборів. Якщо ж до виборчої системи Президента України (далі – ПУ) немає жодних запитань та претензій, то модель парламентських виборів в Україні ще до кінця не сформована. Саме ця проблема і розглядатиметься далі.

В Україні було всього дві системи парламентських виборів:

- мажоритарна (2006 та 2007 роки);
- змішана (1990, 1994, 1998, 2002, 2012 та 2014 роки).

В серпні 2014 року Марцін Скубішевський, постійний спостерігач на виборах в Україні від ОБСЄ, написав статтю для газети «Українська Правда», в якому наводив доцільність переходу України на мажоритарну виборчу систему: «...якщо вибори проводять за мажоритарною системою, як правило, одна з політичних партій або коаліція, утворена перед виборами, отримує в парламенті більшість, що дозволяє їй формувати уряд і реалізувати програму, яку вона обіцяла виборцям»[2]. Як приклад, він наводить кількість урядів, що були протягом незалежності європейських держав. Виявилося, що у Великобританії, де панує повністю мажоритарна система, більша стабільність щодо формування коаліції та роботи уряду. Але тут варто і згадати те, що мажоритарна система притаманна лише державам зі сталими традиціями, та невеликими за територією. Повернувшись до Українських реалій, стає зрозумілим, що ввести таку систему в дію фактично неможливо. Чому ж так? Все доволі просто: у Великобританії є всього дві потужні партії – це «Консерватори» та «Ліберали», тому на окрузі виборці фактично вибирають із двох кандидатів, чию партію вони більше хотіли бачити в Палаті Общин. В Україні все набагато складніше, адже, за даними ЦВК на останніх парламентських виборах у мажоритарних округах 48,24% переможців це самовисуванці[3]. Цілком логічно, постає питання про те, як буде формуватися коаліція за таких умов? Адже «самовисуванці» – це кандидати від округів, як в більшості випадків в парламенті представляють інтереси громад, які їх вибрали, і навряд чи їм вдасться домовитись про спільну роботу.

Наступне питання, яке турбує всіх небайдужих, це питання так званих «проблемних округів». Що ж це таке? Отже, українському законодавству відомі такі терміни, як «позачергові», та «проміжні» вибори, які відбуваються в конкретних округах. Яскравим прикладом таких «виборів» стали вибори у 205 окрузі що на Чернігівщині. За одне вакантне місце депутата змагався 91 претендент. І як це не прикро, саме тут ми побачили «мажоритарні вибори в Україні» в усій їхній красі. Попри так звані, стандартні методи фальсифікації та впливу на виборців:

- підкуп виборців, у грошовому чи речовому контексті;
- так звані «каруселі», тобто примусове стягнення людей для голосування за конкретного кандидата;
- призначення членів виборчої дільниці у цілком таємний спосіб;
- був і новий, більш впливовий метод провладної партії вплинути на результати виборів. А саме: 6 липня 2014 року слідчими прокуратури Чернігівської області була вилучена документація, що стосується представлень на членів дільничих виборчих комісій. Щоправда, під тиском громадських активістів та депутатів слідчі повернули вище згадані документи, і виборча комісія змогла продовжити роботу. Як бачимо, проводити проміжні чи позачергові вибори в Україні є небезпечно, у тому плані, що провладні партії всяко лобіюватимуть інтереси своїх представників на окрузі, даючи їм змогу пройти в парламент[1].

Ще одна проблема, що стосується мажоритарних округів, застала Україну не готовою. Це анексія Криму та окупація частини Донецької та Луганської областей. Проблема тут полягає в тому, що неможливо провести на вище згаданих територіях вибори до парламенту, оскільки вони не підконтрольні Україні. Тому сталося так, що вперше за всю історію нашого парламенту, в найвищому законодавчому органі держави не вистачає 27 народних депутатів, саме через непроведення виборів на мажоритарних округах Криму та Донбасу. Звичайно, проводивши, вибори за чисто пропорційною системою, цього прецеденту можна було б уникнути, адже більшість тамтешнього населення проживає на неокупованих територіях, і відповідно, вони могли б зробити свій вибір тільки на інших дільницях.

Останньою проблемою є політична проблема. Вона стосується двох найбільших партій у восьмому скликання парламенту: Блоку Петра Порошенка (далі – БПП), та «Народного Фронту» (далі – «НФ»). Ситуація склалась наступним чином: вибори на пропорційній основі виграв «НФ», але завдяки мажоритарним округам більшість депутатів отримав БПП (132 проти 92). У всіх постало логічне запитання як же формуватиметься уряд? Відносно якої партії? Адже, по суті народ України загалом зробив вибір на користь «НФ». Тоді цю проблему вдалось розв'язати, надавши право формувати Кабмін партії, що виграла пропорційну частину виборів. Щоправда, це не врятувало українську політику від «політичної кризи», що виникла навесні вже 2016 року, внаслідок боротьби за прем'єрське крісло між вище згаданими партіями. Саме в цей період проявився ще один «мінус» мажоритарки в Україні, адже велика кількість так званих «тушок», що пройшли по одномандатних округах почали мігрувати , до окремих партій за певних умов.

Отож, у даній роботі ми розглянули питання щодо виборчої системи в Україні. Звичайно, на даному етапі для її покращення потрібно ще багато працювати, зокрема прийняти закон щодо переходу до пропорційної виборчої системи з відкритими списками, що доволі б спростило і сам процес виборів, і зробило ці вибори більш прозорими, адже це є один з перших наших кроків до євроінтеграції.

Список використаних джерел:

1. Потіха А. Виборчий процес у 205 окрузі у висвітленні ЗМІ. – [Електронний ресурс] / А. Потіха // Резонанс. – 2015. – № 51. – С. 3 – 10. – Режим доступу : <http://nbuviar.gov.ua/images/rezonans/2015/rez51.pdf>
2. Скубішевський М. Чому Україні потрібна мажоритарна виборча система / М. Скубішевський. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/columns/2014/08/21/7035437>
3. Дані щодо результатів парламентських виборів в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Сапій М.

студент ННПП НУ «Львівська політехніка»

Науковий керівник: **Сірант М.М.**,

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри конституційного та

міжнародного права ННПП

НУ «Львівська політехніка»

«...війна – це не відносини між людьми, а відносини між державами, коли окремі особи стають ворогами зовсім випадково і зовсім не як люди і не як громадяни, а як солдати; не як співвітчизники, а як його захисники» Жан Жак Руссо[1, с.27].

Сьогодні людство має унікальну можливість оцінити прогрес, досягнутий у збереженні міжнародного миру та безпеки у другій половині ХХ ст., і намітити основні цілі та завдання на майбутнє. Вирішальна роль у процесі підтримки миру та безпеки, без сумнівів, буде й надалі належати Організації Об'єднаних Націй та її державам-членам. Однак вже досить давно стало зрозуміло, що досягнення «вічного миру», для забезпечення підтримання якого було створено цю та ряд інших міжнародних організацій, є неможливим на даному етапі розвитку людства. Саме тому після Другої світової війни відбувся суттєвий розвиток міжнародного гуманітарного права, що діє під час збройних конфліктів.

Збройні конфлікти досить часто супроводжуються розірванням дипломатичних, консульських та інших офіційних відносин між державами-учасниками конфлікту, зупиненням застосування загальних норм міжнародного права мирного періоду, запровадженням спеціального правового режиму, що характеризується значним обмеженням прав і свобод громадян тощо. Саме в таких умовах застосовується міжнародне гуманітарне право, яке покликане захищати жертв війни. Особлива сфера застосування міжнародного гуманітарного права породила необхідність створити спеціальні механізми, котрі дозволяли б ефективно реалізовувати норми цієї галузі права, а також контролювати їх

дотримання, оскільки зрозуміло, що відповідні механізми, розроблені для мирного часу, не можуть застосовуватися в цих умовах. Одним із механізмів, покликаних сприяти ефективній реалізації норм міжнародного гуманітарного права, є ширше залучення до цього процесу інститутів громадянського суспільства, зокрема громадських організацій. Проте, з метою недопущення можливості контролю чи впливу на такі організації держав, до них було висунено низку особливих вимог. Так у міжнародному гуманітарному праві з'явилося поняття «неупереджена гуманітарна організація». Будучи нейтральними і незалежними від сторін збройних конфліктів та не розглядаючи питання *jus ad bellum*, вони сприяють реалізації норм міжнародного гуманітарного права, здійснюють контроль за дотриманням положень міжнародних договорів та виконують роль посередника з метою забезпечення максимального захисту всіх жертв війни.

Серед існуючих неупереджених гуманітарних організацій особливе місце займає Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ). Створений ще у другій половині XIX ст., він не тільки став першою організацією такого виду, але і виступив з ініціативою врегулювати питання захисту жертв війни, що загалом привело до створення міжнародного гуманітарного права у його сучасному розумінні.

Враховуючи значний внесок МКЧХ у захист жертв війни, держави-учасниці Женевських конвенцій 1949 року, а згодом й інших міжнародних угод, виділили його з-поміж інших гуманітарних організацій, надавши ряд особливих прав. Таким чином, на сьогодні правовий статус МКЧХ суттєво відрізняється від статусу інших неупереджених гуманітарних організацій.

До цього часу проблема регулювання правового статусу цивільного населення в міжнародному праві залишається малодослідженою. Першими вітчизняними дослідженнями, стали роботи П.М. Богаєвського, написані на початку минулого століття. В радянський та пострадянський період окремі аспекти цієї проблеми розглядалися в працях А. Б. Ніколаєва, С. А. Подшибякіна, О. В. Тарасова, В. М. Репецького, М. Ю. Черкеса.

Більш детальну увагу вивченню питання правового статусу цивільного населення у міжнародному праві приділено західними вченими. Серед них слід відмітити праці Сьогодні людство має унікальну можливість оцінити прогрес, досягнутий у збереженні міжнародного миру та безпеки у другій половині ХХ ст., і намітити основні цілі та завдання на майбутнє. Вирішальна роль у процесі підтримки миру та безпеки, без сумнівів, буде й надалі належати Організації Об'єднаних Націй та її державам-членам. Однак вже досить давно стало зрозуміло, що досягнення «вічного миру», для забезпечення підтримання якого було створено цю та ряд інших міжнародних організацій, є неможливим на даному етапі розвитку людства. Саме тому після Другої світової війни відбувся суттєвий розвиток міжнародного гуманітарного права, що діє під час збройних конфліктів.

Збройні конфлікти досить часто супроводжуються розірванням дипломатичних, консульських та інших офіційних відносин між державами-учасниками конфлікту, зупиненням застосування загальних норм міжнародного права мирного періоду, запровадженням спеціального правового режиму, що характеризується значним обмеженням прав і свобод громадян тощо. Саме в таких умовах застосовується міжнародне гуманітарне право, яке покликане захищати жертв війни. Особлива сфера застосування міжнародного гуманітарного права породила необхідність створити спеціальні механізми, котрі дозволяли б ефективно реалізовувати норми цієї галузі права, а також контролювати їх дотримання, оскільки зрозуміло, що відповідні механізми, розроблені для мирного часу, не можуть застосовуватися в цих умовах. Одним із механізмів, покликаних сприяти ефективній реалізації норм міжнародного гуманітарного права, є ширше залучення до цього процесу інститутів громадянського суспільства, зокрема громадських організацій. Проте, з метою недопущення можливості контролю чи впливу на такі організації держав, до них було висунено низку особливих вимог. Так у міжнародному гуманітарному праві з'явилося поняття «неупереджена гуманітарна організація». Будучи нейтральними і незалежними від сторін збройних конфліктів та не розглядаючи питання *jus ad bellum*, вони сприяють реалізації норм міжнародного гуманітарного права,

здійснюють контроль за дотриманням положень міжнародних договорів та виконують роль посередника з метою забезпечення максимального захисту всіх жертв війни.

Серед існуючих неупереджених гуманітарних організацій особливе місце займає Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ). Створений ще у другій половині XIX ст., він не тільки став першою організацією такого виду, але і виступив з ініціативою врегулювати питання захисту жертв війни, що загалом привело до створення міжнародного гуманітарного права у його сучасному розумінні.

Враховуючи значний внесок МКЧХ у захист жертв війни, держави-учасниці Женевських конвенцій 1949 року, а згодом й інших міжнародних угод, виділили його з-поміж інших гуманітарних організацій, надавши ряд особливих прав. Таким чином, на сьогодні правовий статус МКЧХ суттєво відрізняється від статусу інших неупереджених гуманітарних організацій.

Вагоме місце у вивченні даної проблематики займають праці західноєвропейських вчених, таких як, Ф. Абпланальпа, А. Був'є, Ф. Бюньона, Х. Гасера, М. Губера, Е. Давіда, Я. Келленбергера, Ж. Пікте, І. Сандо, М. Сассолі, К. Свінарські, К. Скубішевські, Д. Фостера, Х. Хауга та інших.

Найважливішим принципом міжнародного права, чинним під час війни, є принцип ведення військових дій тільки проти збройних сил ворожої держави, але не проти його мирного населення, яке вважається недоторканим. Тотальна війна, коли не проводиться різниця між збройними силами і мирними громадянами, стають об'єктом збройних дій, злочина[2, с. 345].

Вперше проблему захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту було порушено в XIV – XVI ст.ст. у процесі формування системи «картелей та капітуляцій» між командуючими ворожих армій. У період з 1581 року по 1864 рік було укладено понад 290 таких угод. Перша з них була підписана майже на 200 років раніше у 1393 році між кантонами Швейцарії (Сімпахська угода) яка містила положення про заборону участі жінок та дітей у війні, а також щодо недоторканності поранених, поваги до їх особистості та майна[3, с. 27].

Такий підхід зустрічається не лише в практичних посібниках для військового керівництва, але й у працях філософів, теологів та юристів того часу. Так, Бертран Дюгеклен та Жанна д'Арк вимагали від своїх військ поваги до жінок, дітей та селян (землеробів). Такого ж принципу дотримувалися й французькі полководці, які забороняли грабіж та жорстоке поводження з некомбатантами, в т.ч. й дітьми. Іспанський правознавець Ф. Вітторіо, до якого навіть звертався за консультаціями Карл V (імператор Священної Римської імперії в 1530 – 1556 роках з династії Габсбургів), у своїй праці «Relectiones Theologicae» (1557 рік) засуджував вбивство невинних, полонених, а також тих, хто склав зброю. Приблизно в цей же період ордени монахів почали надавати допомогу й лікувати поранених та хворих, незалежно від їх приналежності до тієї чи іншої сторони[5, с. 34]. Історія воєн свідчить про надзвичайну жорстокість людей стосовно одне одного. Разом з тим кровопролиття під час збройних конфліктів викликало у благородних людей прагнення полегшити долю їх жертв. Безліч науковців висовують свої теорії щодо захисту прав цивільного населення в період збройних конфліктів[2, с. 345].

Сучасні науковці висовують безліч визначень щодо поняття цивільного населення. Л.Д. Тимченко вважає що «*Цивільне населення* – це особи, які не належать до жодної категорії учасників збройного конфлікту та безпосередньо не беруть участь у воєнних діях. Правовий захист цивільного населення здійснюється в конфліктах як міжнародного, так і неміжнародного характеру. Сторони конфлікту зобов'язані вжити всі заходи, щоб діти до 15 років, ті, що осиротіли чи розлучені із сім'ями через війну, не були кинуті напризволяще» [2, с. 356].

За Теліпко В. Е., Овчаренко А. С. «*Цивільне населення* – це особи, які не належать до жодної категорії учасників збройного конфлікту та безпосередньо не беруть участі у військових діях. Правовий захист цивільного населення здійснюється в конфліктах як міжнародного, так і неміжнародного характеру[4, с. 566].

Захисту цивільного населення присвячено велику кількість спеціальних і загальних норм міжнародного права. На неприпустимість нападу воюючих сторін

на цивільне населення вказувалося ще у Петербурзькій декларації про відмову від застосування вибухових та запалювальних куль 1868 року. У ній зазначалося, що єдина законна мета, яку повинні мати держави під час війни, полягає у послабленні військових сил супротивника. У подальшому це положення знайшло підтвердження і розвиток у Гаазьких конвенціях 1907 року, Женевській конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 року, а також у Додаткових протоколах 1977 року.

Також Досліджуючи проблему захисту цивільного населення, зокрема дітей, під час збройних конфліктів до початку ХХ ст., доцільно проаналізувати першу Женевську конвенцію про поліпшення долі поранених та хворих воїнів у діючих арміях 1864 року. Щодо цього Франсуа Бюньон зазначає, що жоден з попередніх текстів не здійснив подібного впливу на відносини воюючих сторін[4, с. 570].

Стосовно Женевської конвенції 1949 р. про захист цивільного населення під час збройного конфлікту, то її положення застосовувалися до всього цивільного населення держав, що беруть участь у конфлікті, тобто не лише до іноземних громадян, що перебувають на території однієї з воюючих держав, а й до громадян цих держав, а також до цивільного населення окупованих територій. Ці положення передбачають розв'язання конкретних питань, таких, як: створення безпечних зон, захист поранених і хворих, а також лікарень і медичного персоналу, доставка медикаментів, спеціальні заходи по захисту дітей та налагодження зв'язків між членами розлучених сімей.

У IV Женевській конвенції вперше було зроблено спробу дати визначення поняттям «цивільне населення», «цивільна особа». Згідно зі ст. 4, під захист цієї Конвенції потрапляють особи, які під час конфлікту або окупації перебувають під владою конфліктуючої або окупаційної сторони, громадянами якої вони не є. IV Женевська конвенція 1949 р. застосовувалась лише до тих цивільних осіб, що в якийсь момент і якимось чином опинились під час конфлікту або окупації під владою противника. Але це обмеження було знято у 1977 р. з прийняттям Додаткового протоколу I.[5, с. 26].

Зокрема, у ст. 51 I Додаткового протоколу міститься норма, згідно якої цивільну особу визначають як будь-яку особу, що не належить до збройних сил. У разі сумніву щодо того, чи є якась особа цивільною, вона вважається цивільною особою. До категорії цивільного населення належать усі особи, які є цивільними. Відповідно, сьогодні норми загального захисту стосуються всіх осіб, зачеплених збройним конфліктом, незалежно від того, чи відносяться вони до осіб, що перебувають під заступництвом, чи ні. Ці норми однаковою мірою поширюються як на громадян держав, що беруть участь у конфлікті, так і на громадян інших держав, громадян нейтральних держав на території конфліктуючої сторони, а також громадян держав, що не підписали Женевську конвенцію і Додатковий протокол I, які опинились на цій території[6, с. 3].

Згідно з п. 4 ст. 51 Додаткового протоколу I, заборонено стосовно цивільного населення напади невибіркового характеру, а також напади у порядку репресалій (п. 6). Присутність або пересування цивільного населення чи цивільних осіб не повинні використовуватись для захисту пунктів або районів від воєнних дій, зокрема у спробах захистити воєнні об'єкти від нападу або прикрити воєнні дії, сприяти чи перешкодити їм. А тому сторонам конфлікту заборонено скеровувати пересування цивільного населення або цивільних осіб з метою спробувати захистити ноги ні об'єкти від нападу чи прикрити воєнні операції[7, с. 358].

Попередження збройних конфліктів є і повинно залишатися першою метою міжнародного співтовариства. Друга мета – вберегти людство від реальності війни. Таке завдання міжнародного гуманітарного права. Ледь більше ніж за сто років накопичено вагомий досвід договорів міжнародного гуманітарного права. Зараз чітко окреслені межі допустимих у збройних конфліктах видів дій. Але договори і конвенції, навіть урочисто ратифіковані, не можуть урятувати життя, попередити жорстокість чи оберігати власність невинних людей, якщо немає волі до застосування цих угод за всіх умов. І вони не будуть діяти, допоки всі ті, хто безпосередньо втягнений у події, – як комбатанти, так і цивільні особи – не зрозуміють, що головне – це поважання основних прав людини.

Список використаних джерел:

1. Руссо Жан-Жак. Об общественном договоре / Жан-Жак Руссо. – Трактаты, кн. I. – М. : Наука, 1969. – 157 с.
2. Тимченко Л. Д., Кононенко В. П. Міжнародне право / Л. Д. Тимченко, В. П. Кононенко. – К. : Знання, 2012. – 631 с.
3. Буроменський М. В. Міжнародне право: навчальний посібник / М. В. Буроменський. – 2006. – 336 с.
4. Теліпко А. В., Овчаренко А. С. Навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 608 с.
5. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 року.
6. Додатковий Протокол I 1977 до Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року.
7. Репецький В. М. Міжнародне публічне право: Підручник / В. М. Репецький. – К., 2011. – 437 с.

ПРОБЛЕМИ НЕПРАВИЛЬНОГО ТЛУМАЧЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ

Синюта Р.

студент юридичного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Конституційний суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. До його повноважень належить, зокрема, офіційне тлумачення Конституції та законів України. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковими до виконання на території України, остаточним і не можуть бути оскаржені. Тобто презумується правильність його правових позицій. Проблема виникає у випадках, коли рішення було прийняте відповідно до застарілого законодавства, або ж воно саме по собі суперечить правовим принципам і є хибним повністю або частково. Гостро актуальним є пошук вирішення таких колізій. Проте, оскільки законодавчо ці способи не закріплені, у кожному окремому випадку проблема вирішується індивідуально.

Для прикладу розглянемо рішення Конституційного суду України у справі за конституційним зверненням приватного підприємства «ІКЮ» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України. «В аспекті конституційного звернення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України треба розуміти так, що статутний капітал та майно

приватного підприємства є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.»

Тобто, виходячи з цього, на думку Конституційного суду, майно приватного підприємства належить на праві власності не йому, а його засновникам. Ця позиція є застарілою, радянською і не відповідає положенням Господарського кодексу України, відповідно до якого приватне підприємство є юридичною особою, і вклад у статутний капітал переходить у приватну власність цього підприємства, а право власності вкладника на майно (тобто речове право) трансформується в право вимоги (зобов'язальне право), сутність якого полягає у праві вимоги виплати відповідної до вкладу частки вартості внесеного майна або право вимоги відповідної частки від отриманого доходу від діяльності підприємства, або частки майна, що залишилось після ліквідації підприємства.

Неправильність цього рішення не виключає його обов'язковість. Варто також додати, що під час вирішення аналогічних спорів Верховний суд України висловив протилежну позицію, вмотивовану, і таку, що відповідає актуальному законодавству. Зокрема, було зазначено, що офіційне тлумачення положення ч. 1 ст. 61 Сімейного кодексу України, надане Конституційним Судом України у Рішенні від 19.09.2012 року № 17-рп/2012, має враховуватись судами загальної юрисдикції при вирішенні питання про право власності на майно ПП «ІКІО». Однак спір стосується не права власності на майно ПП «ІКІО», а корпоративного спору, тобто права участі у приватному підприємстві. Порядок участі у господарських товариства встановлено положеннями глави 8 розділу II Цивільного кодексу України, глави 9 розділу II Господарського кодексу України, Закону України «Про господарські товариства».

Таким чином, в аналогічних справах суди посилаються на те, що «обставини у справі про ПП «ІКІО» та у справі, що розглядається, не є тотожними». Вони переводять спір з майнового у корпоративний, і таким способом обходять рішення Конституційного суду України.

Отже, положення про те, що рішення Конституційного Суду України є остаточним і оскарженню не підлягає, створює ряд проблем у випадках, коли рішення втрачає свою актуальність у зв'язку з оновленням законодавства, або з

моменту прийняття вже є неправильним. Відсутність інституту перегляду і оскарження таких рішень стимулює пошук способів їх обходу. Суди загальної юрисдикції та Верховний суд України, при можливості, висловлюють власні правові позиції, тлумачачи спір таким чином, щоб до нього не можна було застосувати правотлумачні акти Конституційного суду.

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ЯК ГАРАНТ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Хороз Х.

студент ННПП НУ «Львівська політехніка»

Науковий керівник: **Кобрин В.С.**,
к.ю.н., асистент кафедри конституційного та
міжнародного права ННПП
НУ «Львівська політехніка»

Відповідно до ст. 102 Конституції України Президент України є главою держави і виступає від її імені. Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Президент України є гарантом прав і свобод людини і громадянина, тобто центральним суб'єктом у державі, який зобов'язаний утверджувати і гарантувати права і свободи людини в Україні. Враховуючи те, що права та свободи людини і громадянина, а також гарантії цих прав визначаються винятково законами України, Президент України наділений повноваженнями щодо ініціювання відповідних законопроектів (ст. 93 Конституції), а також ветовання законів, прийнятих Верховною Радою України, насамперед, із мотивів недотримання прав і свобод людини[3, с. 401].

Президент України несе персональну відповідальність за узгоджену безперервну роботу механізмів захисту Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, за вжиття заходів щодо ефективного функціонування всіх владних державних структур у конституційному режимі[2, с. 304].

Президент безпосередньо може впливати на формування проєкту Державного бюджету України, він контролює витрачені кошти, які стосуються соціальної підтримки населення, що в подальшому несе відповідну реалізацію соціально-економічних прав громадян. Президент України також наділений спеціальними повноваженнями щодо захисту прав і свобод людини і громадянина. До них відносять такі права як право на свободу, на громадянство і надання притулку в Україні, також здійснення помилування, нагородження державними нагородами.

Як гарант Конституції, прав і свобод людини і громадянина Президент України уповноважений оцінювати зміст діяльності відповідних перед ним і підпорядкованих йому органів, а також керівників державних структур, щодо яких глава держави приймає рішення з кадрових питань. Президент України має й інші правові можливості впливу на рівень конституційної законності, реалізації прав і свобод людини і громадянина. Зокрема, через звернення до Верховної Ради України він може викласти власне бачення цієї проблеми й орієнтувати парламент на реалізацію першочергових законопроєктів у тій чи іншій сфері суспільного життя. Реалізуючи право законодавчої ініціативи, глава держави може вносити проєкти законів про зміни і доповнення до Конституції України та законів України[1, с. 207].

Президент має повне право вимагати від усіх органів державної влади дотримання Конституції, законів України, а також прав і свобод людини і громадянина. Він має право звернутися до Конституційного Суду України у разі виявлення неконституційності певних правових актів Верховної Ради України, а також може скористатися правом вето і повернути цей правовий акт до парламенту на повторний розгляд.

Діяльність глави держави повинна бути спрямована на ефективне забезпечення політичної стабільності в державі, на забезпечення відповідного економічного та соціального рівня, громадського миру та вдосконаленню культурно-духовних, політико-правових засад, які б забезпечували національну стабільність. Він зобов'язаний своєчасно реагувати на звернення громадян, зокрема й ті, що стосуються порушення прав людини.

Отже, Президент України як гарант прав і свобод людини і громадянина повинен діяти лише на підставі та у межах, передбачених Конституцією та законами України, з метою забезпечення відповідної внутрішньої і зовнішньої політики щодо інтересів держави. Президент покликаний забезпечити такий конституційний правопорядок і рівень ефективності державного механізму, за якого декларовані права і свободи людини і громадянина могли би безперешкодно реалізовуватися.

Список використаних джерел:

1. Годованець В. Ф. Конституційне право України: Навч. посіб. / В. Ф. Годованець. К. : МАУП, 2005. – 207 с.
2. Колісник В. П. Конституційне право України : Підруч. Для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Колісник, Ю. Г. Барабаш. – Х. : Право, 2008. – 304 с.
3. Погорілко В. Ф. Конституційне право України / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. – К. : Ліра-К, 2012. – 401 с.

ЛЮСТРАЦІЯ ЯК ПЕРШИЙ КРОК ПЕРЕБУДОВИ ДЕРЖАВИ

Чорній В.

студент ННПП НУ «Львівська політехніка»
 Науковий керівник: **Забокрицький І.І.**,
 к.ю.н., асистент кафедри конституційного та
 міжнародного права ННПП
 НУ «Львівська політехніка»

В Україні твориться історія. Революційні події в Україні сколихнули весь світ та кардинально змінили хід української історії, крім того, вони стали проявом патріотизму, героїзму та мужності українських громадян. Уже давно держава не бачила такої піднесеності та такого супротиву діючій владі. До цих пір слово «люстрація» носило лише описовий характер та мало тільки теоретичне значення, сьогодні ж ми спостерігаємо яскравий приклад того, як люстраційні процеси не лише практично втілюються в життя і на наших очах відбувається кардинальна зміна влади, а й те, як поступово починає перебудовуватись політична система держави[1].

Ставлення політичних сил і суспільства до люстрації знаходився в діапазоні від вимог вкрай радикальних дій до повного заперечення її необхідності. Як говорить один з принципів Римського права, яке лежить в основі сучасного права практично всіх європейських країн говорить: «Краще не будуть покарані десять винних, ніж один безневинний».

Питанням люстрації цікавилось чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, таких як: Е. Бланкенбург, В. Дейниченко, І Левенок, А. Присяжнюк, І. Рибачок, А. Руденко, О. Сахно, Е. Фіштейн, С. Шевчук та ін.[2].

Як відомо, люстрація є інструментом правосуддя перехідного періоду, люстрація полягає в обмеженні права певних визначених категорій осіб займати певні посади на державній публічній службі, в тому числі обмеженні права бути обраним на певну посаду.

Необхідність люстраційних заходів їхні прихильники аргументували тим, що збереження при владі старої політичної еліти може загальмувати, а то й унеможливити демократичні перетворення, прагненням відновлення справедливості та покаранням осіб, причетних до масових порушень прав людини.

Люстрація – досить суперечливе явище, оскільки вона спрямована на утвердження демократії за допомогою методів, які за своєю суттю демократичними не є. Найбільші дискусії викликала правомірність люстраційних заходів у контексті заборони дискримінації за ознакою політичних поглядів, гарантування права на працю та права на повагу до приватного життя. Про порушення права на повагу до приватного життя, гарантованого ст. 8 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, може йти мова у двох випадках: 1) якщо люстраційні закони встановлюють заборону займати низку посад в приватному секторі економіки, а також займатися окремими видами діяльності; 2) якщо люстраційні процедури передбачають оприлюднення інформації про минуле особи.

Згідно з практикою Європейського Суду з прав людини, приватне життя особи не обмежується її «внутрішнім колом», а й включає діяльність професійного та ділового характеру; оскільки саме через свою роботу більшість

людей має переважну, якщо не найбільшу, можливість розвивати відносини з зовнішнім світом. На підставі таких міркувань Суд визнав, що «зважаючи, зокрема, на поняття, котрі переважають на даний момент у демократичних державах», «далекосяжна заборона на працевлаштування в приватному секторі дійсно впливає на приватне життя»[3, с. 73]. Заради справедливості варто зазначити, що в ч. 2 ст. 8 Конвенції передбачені випадки, в яких втручання в приватне життя є виправданим, а саме «коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб»[4].

Отже, в апорі, люстрація – це зміна, очищення, знищення тоталітарної системи влади. Якщо переносити цей процес на сучасні українські реалії, то нині люстрація – це не кримінальне переслідування, а суспільна недовіра. Українські громадяни сьогодні активно вимагають застосування люстраційних процесів у політиці нашої держави; перші кроки до цього вже зроблено – існуючу владу повалено, олігархічний клан скинуто з державних посад, майно можновладців повернуто у користування держави. І хоча це лише перші кроки на шляху до докорінної зміни влади, але процес розпочато, фундамент люстрації закладено[1].

Список використаних джерел:

1. Степаненко О. Г. Політична люстрація: теоретичні засади поняття / О. Г. Степаненко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <file:///C:/Users/%D0%9C%D1%88/Downloads/27721-49999-2-PB.pdf>
2. Денисюк С. Г. Люстрація в Україні: політико-правовий аналіз поняття / С. Г. Денисюк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://periodicals.karazin.ua/politology/article/viewFile/1363/1120>
3. Шевчук С. Люстрація та ретроактивна справедливість: європейські стандарти захисту прав людини при переході до демократичного правління / С. Шевчук // Юридичний журнал. – 2006. – № 2. – С. 65 – 81.
4. Європейська Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод. поняття [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_0

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ЗАОЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ

*«КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ»*

27 травня 2016 року

Матеріали опубліковано в авторській редакції